

NASJONAL VEILEDER FOR BEHANDLING AV BARNEVERNSSAKER

Oppdatert 13.12.23

Innholdsfortegnelse

Innledning til veileder	3
1. Saksforberedelse når saken kommer inn	4
2. Planmøte	4
3. Hvem er parter i saken?	7
4. Når skal saken berammes?	8
5. Forening av saker til felles behandling	8
6. Oppnevning av sakkyndige og mandat	9
7. Oppnevning av meddommere og habilitetsvurdering	10
8. Kultur, etnisitet, språk og religion	10
9. Høring av barn	11
10. Oppnevning av prosessfullmektiger for private parter	12
11. «Samtaleprosess», nedleggelse av felles påstand, stansing	12
12. Gjennomføring av hovedforhandling	13
13. Domskriving	14
14. Informasjon til barnet om resultatet i saken	16
15. Utsatt iverksettelse	16
16. Midlertidige avgjørelser etter barnevernsloven § 4-2 (akuttvedtak)	17
17. Saker der barn har tilknytning til andre land	17
18. Godtgjørelse og salær til meddommere, sakkyndige og prosessfullmektiger	19
19. Ankebehandling i lagmannsretten	19
Vedlegg 1: Eksempel på brev til meddommere i barnevernssak	22
Vedlegg 2: Dokumenter/dokumenttyper som bør bes lest av meddommere	23
Vedlegg 3: Dokumenter som bør forutsettes produsert og fremlagt av kommunen i samarbeid med private parter	24
Vedlegg 4: Mal for innkalling til planmøte i saker etter barnevernloven	25
Vedlegg 5: Mal for rettsbok planmøte i saker etter barnevernsloven - tingretten	26
Vedlegg 6: Mal for rettsbok planmøte i saker etter barnevernsloven - lagmannsretten	31

Vedlegg 7: Forslag til beslutning om felles prosessfullmektig i barnevernsaker	36
Vedlegg 8: Forslag til sakkyndig mandat i barnevernssaker om omsorgsovertakelse og/eller samvær	37
Vedlegg 9: Forslag til sakkyndig mandat i barnevernssaker om tilbakeføring.....	39
Vedlegg 10: Forslag til sakkyndig mandat i barnevernssaker om adopsjon	41
Vedlegg 11: Forslag til sakkyndig mandat for høring av barn	43
Vedlegg 12: Kjennelse sakkyndig.....	44

INNLEDNING TIL VEILEDER

En rekke barnevernssaker fra Norge har vært behandlet i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) de siste årene. Norge har fått kritikk i flere av sakene, og Høyesterett har fulgt opp ved å behandle uvanlig mange saker av denne typen både i 2020 og 2021. Særlig sentrale er storkammeravgjørelsene fra Høyesterett vinteren 2020: [HR-2020-661-S](#), [HR-2020-662-S](#) og [HR-2020-663-S](#).

Med dette bakteppet oppnevnte Domstolsadministrasjonen høsten 2020 en arbeidsgruppe bestående av dommere fra tingretten og lagmannsretten samt representanter fra Domstolsadministrasjonen, for å utarbeide en nasjonal veileder for domstolene ved behandling av barnevernssaker. Dette for å sikre at sakene blir behandlet fullt ut i samsvar med EMD og Høyesteretts avgjørelser, FNs barnekonvensjon, og til barnets beste.

Veilederen gir ikke bindende retningslinjer for den enkelte dommer utover det som følger av lovbestemmelser og andre rettskilder, men er ment som et praktisk verktøy og oppslagsverk.

Det må alltid gjøres en konkret vurdering av hva som er forsvarlig, hensiktsmessig og i samsvar med barnets beste i den enkelte saken.

Overordnet må beslutningsprosessen samlet sett være rettferdig og ivareta foreldrenes prosessuelle rettigheter etter blant annet Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) [artikkel 6](#) nr. 1 og [artikkel 8](#). Den må også ivareta barns prosessuelle rettigheter etter Grunnloven og FNs barnekonvensjon. Prosessen skal gjennomføres på en slik måte at både barnets og de biologiske foreldrenes syn og interesser gjøres kjent for – og blir sett hen til – av domstolen. De biologiske foreldrene skal være involvert i slik grad at det gjør dem i stand til fullt ut å legge frem og argumentere for sin sak, og i rett tid utøve sine rettigheter. Retten har ansvaret for å skaffe seg et tilstrekkelig og oppdatert beslutningsgrunnlag, jf. tvisteloven [§ 21-3](#) jf. [§ 11-4](#). Avgjørelsen må bygge på et slikt beslutningsgrunnlag, inneholde en balansert og tilstrekkelig bred avveining av interessene og ha en tilfredsstillende begrunnelse, se blant annet EMDs dom i [Jansen mot Norge](#) (EMD-2016-2822) avsnitt 94 og [Strand Lobben mot Norge](#) (EMD-2013-37283-2) avsnitt 212 samt [HR-2020-661-S](#) avsnitt 171.

Veilederen har en rekke henvisninger til avgjørelser fra EMD og Høyesterett. Fagfeltet er under utvikling, og den elektroniske veilederen, som ligger på domstolenes intranett, vil bli forsøkt oppdatert regelmessig.

Den elektroniske veilederen er oppdatert etter ikrafttreddelsen av barnevernsloven 2021. Veilederen i PDF-format er også oppdatert etter ikrafttreddelsen av barnevernsloven 2021, men oppdateres ikke løpende.

Veilederen bør ses i sammenheng med anbefalingene i [«En domstol til barnets beste»](#), som også er tilgjengelig på intranett.

Det anbefales at veilederen først leses i sin helhet for å få den nødvendige sammenheng og oversikt, og deretter benyttes som oppslagsverk.

Arbeidsgruppen har bestått av:

Lisa Vogt-Lorentzen (lagdommer), Thorstein Funderud Skogvang (tingrettsdommer), Børge Haugseth (seniorrådgiver), Rikke Lassen (tingrettsdommer), Trine Hopsø (seniorrådgiver) og Anita Jarvoll Hekneby (tingrettsdommer).

1.august 2021, oppdatert 14. februar 2023

1. Saksforberedelse når saken kommer inn

- Sjekk:
 - o om domstolen er riktig verneting, jf. tvisteloven [§ 36-2](#) annet ledd
 - o om barnet bor på skjult adresse, jf. barnevernsloven [§ 6-6](#) og [§ 7-2](#), og om det i så fall er behov for skjerming av dokumenter i Aktørportalen i henhold til rutinebeskrivelsene, jf. [§ 14-6](#) annet ledd
 - o hvem som var parter i saken for barneverns- og helsenemnda, og om det er de samme som er parter for tingretten. Se [punkt 3](#) i veilederen. For enslige mindreårige asylsøkere er vergen partsrepresentant, jf. utlendingsloven [§ 98 b](#).
- Dersom det foreligger flere krav om overprøving som gjelder samme barn, vurder om sakene kan forenes til felles behandling, jf. tvisteloven [§ 15-6](#), se [punkt 5](#) i veilederen. Er det behov for samtykke for å forene saken?
- Oppnevnt prosessfullmektig. Se [punkt 10](#) i veilederen.
- Hvis det er begjært utsatt iverksettelse, se [punkt 15](#) i veilederen.
- Forkynn stevning med pålegg om tilsvarende. Vurder om det er behov for kortere tilsvarende enn 3 uker.
- Beram planmøte/beram hovedforhandling, se [punkt 4](#) i veilederen. Dommerfullmektiger bør ikke administrere barnevernssaker, jf. [HR-2020-950-U](#) og [HR-2020-1259-U](#).

2. Planmøte

I planmøte gjøres følgende avklaringer (se maler for rettsbok planmøte for hhv. [tingrett](#) og [lagmannsrett](#)):

- Klargjør **hvilke krav** domstolen skal ta stilling til.
 - o Krav som ikke er realitetsbehandlet i barneverns- og helsenemnda kan ikke overprøves av retten, jf. [HR-2011-570-A](#) avsnitt 47 og [HR-2021-706-U](#). Kravet kan ikke være rettskraftig avgjort, jf. [HR-2020-121-U](#) og hensynet til kontradiksjon må ivaretas, jf. [HR-2003-506-A](#).
 - o Se tvisteloven [§ 11-4](#) om sakens indispositivitet, [§ 36-1](#) første ledd, siste setning om at andre krav ikke kan trekkes inn og [§ 36-5](#) tredje ledd om rettens kompetanse til å prøve alle sider av saken, samt reglene om sperrefrister for nye saker, jf. barnevernsloven [§ 5-7](#) annet ledd, [§ 5-9](#) annet ledd og [§ 7-4](#). [EMK artikkel 13](#) bør også vurderes.
- **Hvem er parter/hvem har partsrettigheter?** Se [punkt 3](#) i veilederen.
- **Ved forening av saker til felles behandling**, avklar om det er behov for tilpasninger under hovedforhandlingen av hensyn til taushetsplikt etc., se [punkt 5](#) i veilederen.

Barns rettigheter i forbindelse med informasjon og medvirkning

- Skal barnet *høres og informeres*? Se [punkt 9](#) og [punkt 14](#) i veilederen. Barn har rett til å bli hørt, informert og å medvirke, men ikke plikt til å uttale seg eller medvirke, jf. barnevernsloven [§ 1-4](#), [§ 6-3](#), Grunnloven [§ 104](#) første ledd og [FNs barnekonvensjon](#) artikkel 12.
- Avklar om barnet er informert om saken i medhold av barnevernsloven [§ 1-4](#) med tilhørende forskrifter.

Barn med partsrettigheter

- Er det barn som har partsrettigheter, se [punkt 3](#) i veilederen.
- Skal barnet delta under hovedforhandling, og hvordan skal i så fall forhandlingene legges opp for at barnet skal klare å gjøre bruk av sine partsrettigheter?
- Deltakelse via fjernmøteteknologi fra kontoret til barnets prosessfullmektig kan være en hensiktsmessig løsning.

- Det er viktig å la barnet forklare seg så tidlig som mulig under hovedforhandlingen. Se [«En domstol til barnets beste»](#) - «[Partsrettigheter etter bvl. § 6-3 annet ledd](#)».
- Avtal hvordan barn med partsrettigheter skal få informasjon om resultatet i saken.

Fosterforeldre og uttalerett

- I saker om tilbakeføring etter barnevernsloven [§ 5-7](#): Hvordan skal fosterforeldre gis anledning til å uttale seg, jf. [§ 9-8](#)?

Kultur, etnisitet, språk og religion

- Avklar barnets/foreldrenes kulturelle, etniske, religiøse og språklige bakgrunn, se [punkt 8](#) i veilederen.
- Er det behov for tolk?
- Er det behov for oversettelse av dokumenter? Oversettelse må skje i et slikt omfang at partene skal kunne forstå saken og ivareta sine interesser, jf. [HR-2019-937-U](#).

Bevisførsel

- Gir bevisstilbudet et tilstrekkelig og oppdatert bilde av saken, jf. [Strand Lobben-dommen](#) (EMD-2013-37283-2 avsnitt 220) og [HR-2020-663-S](#) avsnitt 94 og 95?
- Hvilke vitner er det behov for?
 - o I saker med skjult adresse, er det adgang til «anonym vitneførsel» i henhold til tvisteloven [§ 36-6 a](#). Det beror på en konkret vurdering om nødvendighetsvilkåret er oppfylt, jf. [Prop.34 L \(2022–2023\) punkt 15.1](#).
- Er partene enige om barneverns- og helsenemndas saksfremstilling slik at denne kan benyttes som et utgangspunkt for bevisførselen? Eventuelt avklar hvilke deler av faktum som er bestridt. Hvordan kan omfanget ellers skjæres til?
- For pålegg om utlevering av taushetsbelagt informasjon, se barnevernsloven [§ 13-4](#).
- Hvilke dokumenter må meddommerne ha lest før hovedforhandling? Se vedlegg med [forslag til dokumenter/dokumenttyper som bør leses av meddommerne](#).

Sakkyndig

- Er det behov for å oppnevne sakkyndig? Hva skal den sakkyndige belyse? Se [punkt 6](#) i veilederen.
- Er det uenighet om behovet for oppnevning av sakkyndig, gi partene en kort frist for å sende inn prosesskrift med sine synspunkt eller la prosessfullmektigene komme med sine anførsler i planmøtet.
- Dersom det skal oppnevnes sakkyndig, drøft mandat og sakkyndiges kompetanse. Se [eksempler på mandat](#) vedlagt veilederen.
 - o Dersom det er uenighet om mandatet, gi partene en kort frist for å sende inn prosesskrift med sine synspunkter eller la prosessfullmektigene komme med sine anførsler i planmøtet.
- Er det oppnevnt sakkyndig i parallell foreldretvist? Avklar om vedkommende eventuelt kan benyttes som sakkyndig også i barnevernssaken, slik at familien i minst mulig grad må forholde seg til ulike personer.

Parallell foreldretvist

- Pågår det parallell foreldretvist?
 - o Tvist om fast bosted/foreldreansvar kan få betydning for hvem som er part i sak om omsorgsovertakelse/tilbakeføring, om det er omsorgssituasjonen hos mor eller far som må opplyses, og om barnevernsaken bør stanses til de rettslige spørsmålene etter barneloven er avklart.

Andre forhold

- Er det knyttingspunkter til straffesak eller utlendingssak?
- Er det aktuelt med saksforberedende møte? Se [punkt 11](#) i veilederen.
- Er det andre forhold som kan ha betydning for gjennomføringen av hovedforhandling?
- Kan erfaringer fra fylkesnemndsbehandlingen nyttiggjøres? Sjekk barneverns- og helsenemndas møtebok.
- Bør kommunen holde innledningsforedrag først selv om det er private parter som er saksøker/ankende part?
- Understrek viktigheten av at det avsettes tilstrekkelig tid til private parter forklaring.
- Drøft om det kan være hensiktsmessig om private parter gir en fri forklaring og/eller utspørres av administrator innledningsvis før prosessfullmektigene gis anledning til å stille spørsmål. Retten avgjør spørsmålet, jf. tvisteloven [§ 23-2](#) andre ledd.

Beramming, sluttinnlegg, utdrag

- Avklar når og over hvor mange dager hovedforhandlingen skal berammes. Se [punkt 4](#) i veilederen.
- Sluttinnlegg bør normalt inngis for å få en god og oppdatert forberedelse til hovedforhandling.
- Drøft om det er tilstrekkelig med dokumentutdrag utarbeidet av retten, eller om det bør utarbeides et faktisk utdrag. Tingretten kan pålegge utarbeidelse av faktisk utdrag når særlige grunner taler for det, jf. rettsutdragsloven [§ 10](#) andre ledd jf. [§ 1](#) og [§ 2](#).
- I ankesak krever lagmannsretten normalt faktisk utdrag, jf. rettsutdragsloven § 10 første ledd.
- Se forøvrig vedlegg med [forslag til dokumenter som bør forutsettes produsert og fremlagt av kommunen i samarbeid med de private parter](#).

3. Hvem er parter i saken?

- Den vedtaket retter seg mot, har rettslig interesse og er part i saken, jf. tvisteloven [§ 36-3](#) annet ledd. Kommunen skal i begjæringen om tiltak redegjøre for foreldrenes rettslige og faktiske tilknytning til barnet og gi en begrunnelse for forslaget om hvem som er sakens parter, jf. barnevernsloven [§ 14-9](#) første ledd bokstav d.
- Sentralt i denne vurderingen er om vedkommende har del i foreldreansvaret/del i omsorgen og/eller samværsrett. Se barnevernsloven [§ 12-2](#). Merk særlig [pkt. 17](#) i veilederen om foreldreansvar i saker der barn har tilknytning til andre land.
- Det kan også ha betydning hva slags påstand parten nedlegger (er vedkommende kun partshjelper ved overprøvingen uten egen offentlig oppnevnt prosessfullmektig, jf. tvisteloven [§ 15-7](#)), hvilken betydning endring i samvær for begjærende forelder vil ha for ikke-begjærende forelder, og om det er den offentlige part eller private part som begjærer overprøving.
- Bare foreldre med foreldreansvar og fast bosted/delt bosted kan reise søksmål om overprøving av omsorgsovertakelse eller krav om tilbakeføring, jf. [HR-2004-951-U](#) og [HR-2020-523-U](#).
- Forelder med samværsrett fastsatt av barneverns- og helsenemnda, skal alltid være part i sak reist av den andre forelder om gyldighet av omsorgsovertakelse, da samværsspørsmålet normalt skal prøves subsidært, og dette vil kunne berøre den andre forelderens samværsrett, jf. [HR-2002-1426](#). Tilsvarende gjelder dersom andre parter enn foreldrene som det er fastsatt samvær for i barneverns- og helsenemnda, begjærer overprøving av spørsmålet om samvær. Se [HR-2004-1467-U](#). For partsevne i sak om andre enn foreldre, se [HR-2021-1437-A](#), som gjaldt en mormor.

Partsrettigheter og fosterforeldre

- Fosterforeldre har ikke partsrettigheter i saker om omsorgsovertakelse, samvær med de biologiske foreldrene eller tilbakeføring. Men de har rett til å uttale seg før det treffes vedtak om flytting etter barnevernsloven [§ 5-5](#) og før et vedtak om omsorgsovertakelse oppheves etter [§ 5-7](#). Barneverns- og helsenemnda kan gi fosterforeldrene adgang til å klage på vedtak om flytting etter [§ 5-5](#), jf. [§ 9-8](#).
- Fosterforeldre kan dessuten ha rett til samvær etter flytting av barn, jf. [HR-2011-2269-A](#).

Barn og partsrettigheter

- Barn som er fylt 15 år og forstår hva saken gjelder, har partsrettigheter, jf. barnevernsloven [§ 12-3](#) første ledd.
- Dersom hensynet til barnet tilsier det, kan barn under 15 år innvilges partsrettigheter, jf. barnevernsloven [§ 12-3](#) annet ledd. Kommunen skal i begjæringen om tiltak gi informasjon om hvorvidt barnet ønsker partsrettigheter og kommunens vurdering av spørsmålet, jf. barnevernsloven [§ 14-9](#) første ledd bokstav h.
Ved bruk av rettspraksis knyttet til barnevernsloven 1992 § 6-3 annet ledd, merk at ordlyden er endret. Se også [Prop. 133 L \(2020-2021\) i punkt 18.2.4.3](#).
- I saker som gjelder tiltak for barn med alvorlige atferdsvansker barnevernsloven [§ 6-1](#) og [§ 6-2](#) og barn som har vært utsatt for menneskehandel, skal det innvilges partsrettigheter uavhengig av alder, jf. barnevernsloven [§ 12-3](#) første ledd.
- Vurderinger av om barnet skal være part i saken, skal være oppdatert, jf. [HR-2020-305-U](#). Beslutning fra lagmannsretten 6 dager før barnet fylte 15 år ble opphevet fordi det skulle vært avklart om barnet ville gjøre bruk av sine partsrettigheter. Se også [HR-2018-922-U](#).
- Barnet velger selv hvem som skal oppnevnes som prosessfullmektig hvis barnet har partsrettigheter, jf. [Rt-2014-530 avsnitt 15](#).

4. Når skal saken berammes?

- Saken skal berammes «straks», jf. tvisteloven [§ 36-5](#) første ledd.
- Dersom planmøte berammes umiddelbart etter at krav om overprøving er mottatt, berammes hovedforhandling under planmøte.
- Dersom planmøte avholdes etter at tilsvarsfristen er utløpt, må forberedende dommer/saksbehandler ta kontakt med prosessfullmektigene så raskt som mulig etter at kravet om overprøving er innkommet retten, for å finne tidspunkt for hovedforhandling.
- Det bør tas utgangspunkt i antall dager som ble brukt i barneverns- og helsenemnda/tingretten. Avklar om språkproblemer eller bruk av tolk medførte utfordringer knyttet til tidsbruken.
- Dersom det skal oppnevnes sakkyndig, må dette tas med i vurderingen av hvor raskt hovedforhandling kan berammes.

5. Forening av saker til felles behandling

- Flere barnevernssaker om samme barn kan forenes til felles behandling jf. tvisteloven [§ 15-16](#). Eksempel på dette er sak om omsorgsovertakelse fra mor og sak om fastsettelse av samvær for far uten foreldreansvar.
- Flere saker om samvær for samme barn, typisk for foreldre og besteforeldre, innebærer normalt at alle som krever samvær, er parter i samme sak da det skal gjøres en totalvurdering av samværsomfanget. Se [punkt 3](#) i veilederen.
 - o Saker som gjelder de private partenes felles barn, kan nå også for nemnda behandles felles og til felles avgjørelse uten at lovbestemt taushetsplikt er til hinder for det, jf. barnevernsloven [§ 14-11](#) femte ledd. Også om barna er halvsøsken, det vil si har ulik mor eller far, kan det være hensiktsmessig å forene sakene til felles behandling. Her bør det imidlertid innhentes samtykke til opphevelse av taushetsplikten hvor det er aktuelt. Dette spørsmålet bør tas opp på planmøtet med prosessfullmektigene, se [punkt 2](#) i veilederen.
- Det kan også være behov for praktiske tilpasninger under hovedforhandlingen, som at en part aksepterer å forlate rettsmøte under vitneførsel om særlige sensitive opplysninger om den annen part, så fremt hensynet til kontradiksjon og hensynet til sakens opplysning ivaretas.
- I avgjørelsen av om sakene skal forenes til felles behandling, er hensynet til barnets beste et vesentlig moment, jf. [Grunnloven § 104](#) annet ledd og [FNs Barnekonvensjon](#) art. 3.

6. Oppnevning av sakkyndige og mandat

- Se veiledende retningslinjer for sakkyndigarbeid i barnevernssaker ([veileder fra BFD](#) og [veileder fra Advokatforeningen](#))
- Sakkyndig skal oppnevnes når det er nødvendig for å få et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag, jf. tvisteloven [§ 25-2](#) første ledd, [Strand Lobben dommen](#) (EMD-2013-37283-2) avsnitt 213 og 222-223, [F.Z. vs. Norway](#) (application no. 64789/17) avsnitt 55 og 5,7 og [HR-2020-663-S](#) avsnitt 99 og 116-121. Se eksempelvis [HR-2020-916-U](#), [HR-2020-919-U](#), [HR-2020-980-U](#), [HR-2020-1023-U](#), [HR-2020-1021-U](#), [HR-2020-1789-A](#), [HR-2020-1805-U](#), [HR-2020-1932-U](#) og [HR-2020-1962-U](#).

Relevante momenter kan blant annet være:

- barnets alder og modenhet
 - hvor sentralt sakkyndige vurderingstemaer er for sakens spørsmål
 - om det tidligere er innhentet sakkyndig erklæring, og i så fall om
 - o mandatet (fremdeles) er dekkende for sakens spørsmål
 - o hvor lenge det er siden forrige erklæring
 - o om det er anført at det er skjedd endringer i foreldrenes/barnas situasjon
 - om det foreligger andre fagkyndige vurderinger
 - om det er behov for sakkyndig for å oppfylle barnets rett til å bli hørt
 - om partene har begjært oppnevning av sakkyndig
 - om både barnets og foreldrenes aktuelle situasjon er godt og oppdatert belyst
- Dersom det er enighet om at det skal oppnevnes sakkyndig, fatter retten en beslutning om slik oppnevning.
- Dersom det ikke er enighet om hvorvidt det skal oppnevnes sakkyndig, skal retten avsi kjennelse, se vedlegg med [eksempel på kjennelse](#).

Oppnevning av sakkyndige

- Ved oppnevning av sakkyndig, gis partene anledning til å uttale seg om forslag til mandat, sakkyndiges faglige kvalifikasjoner og habilitet.
- Mandatet til de sakkyndige må speile det som er bevistema i saken. Se blant annet [punkt 8](#) i veilederen om kultur, etnisitet, språk og religion, samt vedlagte eksempler på maler ved [omsorgsovertakelse og samvær](#), [tilbakeføring](#) og [adopsjon](#). Se også vedlagt eksempel på oppnevning av sakkyndig for [høring av barn](#).
- Den sakkyndige bør få anledning til å uttale seg om mandatet før dette fastsettes.
- Dersom det er uenighet mellom partene om utformingen av mandatet, skal retten avsi kjennelse. Se vedlegg med [eksempel på slik kjennelse](#).
- Det er opp til retten å velge sakkyndig, så lenge personen er habil og innehar nødvendige faglige kvalifikasjoner.
- I forbindelse med oppnevningen bes den sakkyndige fremlegge en utfylt egenerklæring for retten, jf. [veiledende retningslinjer om bruk av egenerklæring fra sakkyndige i barnevernssaker](#) og [veiledende mal for egenerklæring](#) vedtatt av Barn-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 1. juli 2014.
- Merk særlig pkt. 17 om tilfeller der foreldre eller andre oppholder seg i en annen stat.

Rapporter og erklæringer

- Sakkyndigrapporter i barnevernssaker (rettsoppnevnte, privat engasjerte og sakkyndige engasjert av barneverntjenesten), skal forelegges Barnesakkyndig kommisjon før retten kan legge dem til grunn, jf. barnevernsloven [§ 12-7](#) og [§ 12-8](#). Det er i prinsippet tilstrekkelig at det foreligger uttalelse fra kommisjonen før dom er avsagt. Hvis uttalelse fra kommisjonen først foreligger etter hovedforhandling, og kommisjonen har merknader til rapporten, bør partene gis anledning til kontradiksjon.
- Erklæringer fra helseinstitusjoner og andre tjenesteytende institusjoner som det offentlige fører tilsyn med, skal ikke forelegges Barnesakkyndig kommisjon, se [Prop. 133](#)

- [L \(2020-2021\) punkt 18.6.4](#) side 406. Dette omfatter eksempelvis epikriser, utredninger fra henholdsvis pedagogisk-psykologisk rådgivningstjeneste, poliklinikker innenfor psykiatrien og barnevernsinstitusjoner med utredningskompetanse.
- Sakkyndigrapport i sak etter barneloven kan fremlegges i sak etter barnevernloven, jf. [HR-2020-1805-U](#) avsnitt 20 og 21.
 - Ved fastsettelse av frist for ferdigstillelse av den sakkyndige rapporten, bør det hensyntas at Barnesakkyndig kommisjon i brev av 22.06.2021 har bedt om at sakkyndigrapporter innsendes senest fire uker før hovedforhandling, fortrinnsvis seks uker, for at kommisjonen skal få tilstrekkelig tid til å gjennomgå disse.

7. Oppnevning av meddommere og habilitetsvurdering

- Når saken er berammet, skal det trekkes alminnelig meddommer og oppnevnes fagkyndige meddommer, jf. tvisteloven [§ 36-4](#) første ledd og domstolloven [§85](#), [§ 88](#) og [§ 94](#), uavhengig av om partene krever det.
- Retten settes ikke med meddommere
 - o ved avgjørelse om utsatt iverksettelse, se punkt 15 i veilederen.
 - o når det foreligger samtykke til skriftlig behandling etter tvisteloven [§ 9-9](#) annet ledd, se for øvrig [HR-2021-897-U](#) avsnitt 11 og 29.
 - o ved lagmannsrettens samtykkevurdering etter tvisteloven [§ 36-10](#) tredje ledd
- Fagkyndig meddommer oppnevnes normalt fra [Psykologforeningens liste over sakkyndige](#) som har tatt utdanningsprogrammet til Barne- og familiedepartementet.
- Forberedende dommer har ansvar for at den fagkyndige meddommerens habilitet blir kontrollert før denne oppnevnes. Barneverns- og helsenemndas vedtak, stevning og tilsvarende oversendes den fagkyndige meddommer for gjennomlesning. Lagmannsretten sender også tingrettens dom, anke og anketilsvarende.
- Forberedende dommer har ansvar for at også den alminnelige meddommerens habilitet blir kontrollert. Personer som arbeider i barneverntjenesten i den aktuelle kommunen, kan ikke være meddommere, selv om de ikke har hatt befatning med familien det gjelder.
- Digitalt utdrag oversendes meddommerne så snart det foreligger. Se vedlagt [eksempel på oversendelsesbrev til meddommerne](#). Dersom det senere innkommer sentrale dokumenter som f.eks. sakkyndig rapport, ettersendes dette til begge meddommerne.

8. Kultur, etnisitet, språk og religion

- Retten må vurdere behovet for å få belyst eventuell betydning av kulturell, etnisk, språklig og religiøs bakgrunn.
- Generelle kulturelle/etniske/religiøse særtrekk kan opplyses gjennom sakkyndige vitner og dokumentbevis.
- Retten bør blant annet vurdere, herunder be rettsoppnevnte sakkyndige vurdere:
 - o om kulturelle/religiøse/etniske forhold kan påvirke mulighetene for å få til nødvendige endring i foreldrenes omsorgsevne og/eller samværskompetanse
 - o om det er behov for særlige tilpasninger av hjelpetiltak tatt i betraktning foreldrene kulturelle/etniske/ religiøse bakgrunn, eventuelt språklige utfordringer.
 - o eventuell betydning av barnets identitetsutvikling og rett til å ta del i sin egen kultur, jf. Grunnloven [§ 16](#) og [§ 108](#), [EMK artikkel 9](#), [Barnekonvensjonen artikkel 30](#), [FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27](#) og barnevernsloven [§ 1-8](#) og [§ 5-3](#) tredje ledd.

- Hvis barnet høres, bør det få anledning til å uttale seg om hvilken betydning dets kulturelle/etniske/religiøse/språklige bakgrunn bør ha for avgjørelsen av sakens spørsmål. Dette gjelder både i spørsmål om omsorgsovertakelse, tilbakeføring, valg av fosterhjem, fastsettelse av samvær og adopsjon. Barn og foreldre kan ha ulike oppfatninger om dette temaet.

9. Høring av barn

- Se "En domstol til barnets beste" som gir praktiske anbefalinger i forbindelse med [høring av barn](#) og [hvordan skrive referat fra barnesamtalen](#).
- Barn som er i stand til å danne seg egne meninger om sakens spørsmål, har rett til å uttale seg om dem, jf. [Grunnloven § 104](#) første ledd, [FNs barnekonvensjon artikkel 12](#) jf. [FNs barnekomites generelle kommentarer nr. 12](#), og barnevernsloven [§ 1-4](#) første ledd. I denne vurderingen må det blant annet tas hensyn til barnets alder, utvikling, situasjon og eventuelle særlige behov, når barnet er hørt sist, og om barnet ønsker å uttale seg.
- Barnet har ikke plikt til å uttale seg.
- Eksempler på avgjørelser om når barn skal høres:
 - o [HR-2016-2314-U](#) avsnitt 15-17: Det klare utgangspunktet er at barnet skal gis rett til å bli hørt. I [LB-2019-67035](#) måtte eksempelvis barn på 6 år med symptomer på reaktiv tilknytningsforstyrrelse få anledning til å bli hørt.
 - o [HR-2019-2301-A](#): Høyesterett aksepterte at barn på 7 år ikke skulle høres.
 - o [HR-2020-1619-U](#) avsnitt 12-13: Retten til å uttale seg gjelder også midlertidige avgjørelser. I denne saken uttalte imidlertid Høyesterett at retten ikke står like sterkt ved midlertidige avgjørelser etter barneloven. Se også [LB-2019-80003](#).
 - o [HR-2013-1960-U](#) avsnitt 16 og 17: Retten til å uttale seg kan også gjelde krav om utsatt iverksettelse. I saken var barnet 13 år gammelt.
 - o [HR-2021-763-F](#): Barnet skulle ikke høres ved avgjørelse av prosessuelle spørsmål som det var vanskelig å se at barnet ville være i stand til å danne seg egne synspunkter på. Se også [HR-2020-663-S](#) avsnitt 85.
- Barn skal informeres om hva opplysninger fra barnet kan brukes til og hvem som kan få innsyn i disse opplysningene. Barnet har rett til å uttale seg før det bestemmes at opplysningene skal deles, og barnets syn skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet, jf. barnevernsloven [§ 1-4](#) annet ledd.
- Barn som skal høres, bør gis anledning til å uttale seg direkte til retten dersom de ønsker det, så fremt ikke hensynet til barnets beste taler imot det, jf. FN's barnekomites generelle kommentarer nr. 12.
- Dersom barnet skal uttale seg direkte til retten, bør alle dommerne som skal avgjøre saken, være til stede. Dette kan gjennomføres på ulike måter, blant annet kan bruk av fjernmøteteknologi være hensiktsmessig, slik at ikke alle dommerne behøver å være til stede i samme rom som barnet. Dersom barnet deltar i samtalen via fjernmøteteknologi fra annet sted enn domstolens lokaler, bør retten forsikre seg om at omstendighetene rundt barnet er forsvarlige og egnet for slik samtale.
- Barnet som skal høres, bør blant annet få anledning til å uttale seg om hvilken betydning dets kulturelle, etniske, religiøse og språklige bakgrunn bør ha for valg av omsorgsbasis, fastsettelse av samvær, valg av fosterhjem, tilbakeføring og adopsjon i den grad det er relevant. Se for øvrig [punkt 8](#) i veilederen.
- Barnets meninger skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet, jf. barnevernsloven [§ 1-4](#) første ledd.
- Om etterfølgende informasjon til barnet, se under [punkt 14](#) i veilederen.

10. Oppnevning av prosessfullmektiger for private parter

- Private partene har rett til fri sakførsel, jf. rettshjelpsloven [§ 16](#) første ledd nr. 2.
- Det skal oppnevnes prosessfullmektig for hver av de private partene dersom de har motstridende interesser.
- Dommeren bør gjøre en konkret vurdering av om det kan oppnevnes felles prosessfullmektig for to eller flere av de private partene. Denne vurderingen bør gjøres uavhengig av de vurderingene barneverns- og helsenemnda har gjort, da partene kan ha endret synspunkt i løpet av den rettslige prosessen, og/eller det kan foreligge flere opplysninger i saken enn for nemnda. Se vedlegg med [forslag til beslutning om oppnevning av felles prosessfullmektig](#).
- Vurder muligheten for å gi privat part status som partshjelper etter bestemmelsene i tvisteloven [§ 15-7](#) dersom parten ikke krever sine rettigheter overprøvd. Dette kan ha betydning for om parten skal innvilges fri sakførsel.

11. «Samtaleprosess», nedleggelse av felles påstand, stansing

Saksforberedende møter/samtaleprosess

- Det kan avholde saksforberedende møte i medhold av tvisteloven [§ 9-5](#) tredje ledd.
- Barneverns- og helsenemnda har hjemmel for samtaleprosess i barnevernsloven [§ 14-14](#), herunder å gjennomføre midlertidige ordninger for en nærmere fastsatt tid (prøveperiode), jf. tredje ledd. Det er ikke tilsvarende hjemler for domstolene verken hva gjelder samtaleprosess eller "prøveperioder". Det kreves egne administrative vedtak før hjelpetiltak kan igangsettes, som setter krav til saksbehandling og klageadgang, m.m. Slike vedtak vil imidlertid kunne innebære at det opprinnelige tvangsvedtaket som retten skal overprøve, må anses å ha falt bort med de eventuelle følger som er skissert i tvisteloven [§ 36-1](#) annet ledd.

Trekking av søksmål og felles påstand

- Det kan ikke inngås rettsforlik i barnevernssaker, men partene kan trekke søksmålet/ anken eller partene kan nedlegge likelydende påstand. Retten er ikke bundet av partenes påstander selv om disse er likelydende, jf. tvisteloven [§ 11-4](#). Dersom en av partene trekker søksmålet/anken, er retten i utgangspunktet avskåret fra å prøve saken. Om oppfriskning av søksmålsfristen for motsøksmål, se [HR-2011-1842-U](#) og [HR-2013-107-U](#), samt [LB-2021-013026](#).
- Selv om det nedlegges felles påstand, bør det normalt avholdes rettsmøte, jf. [HR-2019-1741-U](#) hvor det vises til at det er høy terskel for å undergi denne sakstypen skriftlig og forenklet behandling. Ved kurante tilbakeføringssaker kan imidlertid skriftlig behandling uten meddommere være aktuelt etter tvisteloven [§ 9-9](#) annet ledd i, jf. [HR-2012-1262-A](#) avsnitt 28.
- Dersom det nedlegges felles påstand etter at barnet er hørt, bør det vurderes om barnet bør gis anledning til å uttale seg om den omforente påstanden før dom avsies.

Stansing

- Barnevernssaker kan stanses i medhold av tvisteloven [§ 16-17](#) og [§ 16-18](#), jf. [LB-2020-115922](#). Stansing bør imidlertid praktiseres restriktivt da denne type saker i utgangspunktet skal behandles så raskt som mulig.
- Eksempler på når stansing benyttes:
 - o Saker om overprøving av akuttvedtak hvor sak om omsorgsovertakelse allerede er berammet i barneverns- og helsenemnda, slik at vedtak i sistnevnte sak vil komme kort tid etter tingrettens overprøving av akuttvedtaket, se [punkt 16](#) i veilederen.

- Når partsforholdet i barnevernssaken er avhengig av pågående sak for domstolene etter barneloven.
- Avtalt stansing etter tvisteloven [§ 16-17](#) fordi partene ønsker å prøve ut hjelpetiltak/ tilbakeføring før hovedforhandling avholdes, vil kunne være betenkelig av samme grunner som beskrevet over om «prøveperioder». Kommunen kan eventuelt forespørres om den fortsatt anser omsorgsovertakelsen som «nødvendig» selv om den finner grunnlag for å stanse saken og prøve ut hjelpetiltak.

12. Gjennomføring av hovedforhandling

- Rettsmøtene holdes som hovedregel for lukkede dører, og sakens dokumenter er unntatt offentlighet jf. tvisteloven [§ 36-7](#).
- Retten har ansvaret for å skaffe seg et tilstrekkelig og oppdatert beslutningsgrunnlag, iht. tvisteloven [§ 11-4](#), jf. [§ 21-3](#) annet ledd.
- Det kan være hensiktsmessig at kommunens prosessfullmektig holder innledningsforedrag først selv om kommunen er saksøkt/ankemotpart, dersom de private parter ikke har innvendinger mot dette, og det er avklart i planmøte. Se punkt 2 i veilederen.
- Barn med partsrettigheter bør få forklare seg så tidlig i prosessen som mulig, uavhengig av den ordinære rekkefølgen. Retten kan vurdere om barnets forklaring skal gis via fjernmøteteknologi. Se «[En domstol til barnets beste](#)» - «[Partsrettigheter etter bvl. § 6-3 annet ledd](#)».

Bevisførsel, parts- og vitneforklaring

- Foreldre og barn med partsrettigheter bør få forklare seg på en slik måte at de opplever at de har fått gitt retten de opplysninger de mener er relevante for rettens avgjørelse, jf. [Strand Lobben dommen](#) avsnitt 212. Sett av god tid til de private parters forklaringer.
- Partene har møte- og forklaringsplikt for retten, jf. tvisteloven [§ 36-6](#) jf. [§ 23-2](#). Kun når det vil være ubetenkelig kan retten beslutte at en privat part kan unnlate å forklare seg. Disse vurderingene må ses i sammenheng med rettens ansvar for sakens opplysning.
- Det er adgang til å unnlate forsikring fra private parter, jf. tvisteloven [§ 36-6](#).
- Forsikring avgis ikke av barn under 16 år, og barnets verge eller en annen foresatt gis mulighet for å være til stede under avhøret hvis ikke særlige grunner taler mot det, jf. tvisteloven [§ 24-10](#) annet ledd og tredje ledd.
- Parter/vitner kan nekte å forklare seg om forhold som kan medføre straff for dem selv eller deres nærstående, jf. tvisteloven [§ 22-9](#).
- Om bevisførsel om vandel og troverdighet se tvisteloven [§ 22-6](#).
- Om bevis fremskaffet på utilbørlig måte se tvisteloven [§ 22-7](#).
- Et nærstående vitne kan nekte å forklare seg om det som er meddelt dem av partene, jf. tvisteloven [§ 22-8](#).
- For pålegg om utlevering av taushetsbelagt informasjon se barnevernsloven [§ 13-4](#).

13. Domskriving

- Begrunnelsen skal inneholde en drøftelse av de spørsmål som er avgjørende for resultatet, men trenger ikke behandle alle partenes anførsler i detalj.
- Det må fremgå at avgjørelsen bygger på de overordnede, rettslige prinsippene.
- Vær konkret under redegjørelsen for faktum og den konkrete lovanvendelsen.
- Unngå så langt mulig standardformuleringer og faguttrykk uten forklaring.

Følgende forhold bør etter omstendighetene inngå i begrunnelsen av en dom:

- Grundig drøftelse av hele familiesituasjonen og de faktorene som gjør seg gjeldende i den enkelte saken, herunder særskilte emosjonelle, psykologiske, medisinske, kulturelle, språklige og religiøse momenter.
- Redegjørelse for eventuelle hjelpetiltak som har vært forsøkt for både barn og foreldre, jf. barnevernsloven [§ 3-4](#) flg. og [§ 8-1](#) flg., hvordan disse har fungert, og eventuelt drøftelse av hvorfor de ikke har fungert.
- Redegjørelse for eventuelle samvær som har funnet sted, hvordan de har fungert og eventuelt drøftelse av hvorfor de ikke har fungert, jf. barnevernsloven [§ 7-6](#) første ledd
- Redegjørelse for og drøfting av de sakkyndigbevis som foreligger.
- Hvis det ikke er oppnevnt sakkyndig, bør det fremgå hvorfor retten mener beslutningsgrunnlaget likevel er tilstrekkelig.
- Redegjørelse for om mindre inngripende tiltak er vurdert, jf. barnevernsloven [§ 1-5](#) andre ledd, og hvorfor de eventuelt ikke er funnet tilstrekkelige:
 - o Hjelpetiltak sml. omsorgsovertagelse
 - o Begrenset samvær sml. nullsamvær
 - o Hjelpetiltak med sikte på tilbakeføring/fortsatt fosterhjemsplassering, sml. adopsjon
- Redegjørelse for **barnets situasjon og interesser**, herunder eventuelle endringer
 - o Hvis saken gjelder flere barn, må hvert barn vurderes individuelt.
 - o Barnets rett til familieliv kan – foruten den biologiske familien – etter omstendighetene også omfatte fosterfamilien. Beskriv barnets tilknytning til henholdsvis biologisk familie og fosterfamilie, eventuelt mangel på sådan.
 - o Det bør fremgå hva retten mener er barnets beste på kort og lang sikt – og hvorfor.
 - o Barnets mening og hvilken vekt dette er tillagt, bør fremgå. Hvis barnet ikke er hørt, bør årsaken til det fremgå.
 - o Det bør fremgå konkret hvilke skadevirkninger fortsatt omsorgsbasis hos biologiske foreldre, mer samvær, tilbakeføring etc. eventuelt får for barnet.
 - o Hvis barnet anses som sårbart, bør dette beskrives konkret og årsaker drøftes, herunder hvorfor barnet fortsatt er sårbart når det ikke bor hos de biologiske foreldrene. Det bør fremgå hvilken betydning sårbarheten har for barnets omsorgsbehov, samt om sårbarheten kan avhjelpes med tiltak.
 - o Hvis barnet har reaksjoner på samvær, bør dette beskrives konkret og årsaker drøftes. Fosterforeldres beskrivelser bør om mulig underbygges av andre bevismomenter. Det bør fremgå om reaksjonene kan avhjelpes med tiltak.
 - o Barnets rett til å nyte sin egen kultur bør drøftes der det er aktuelt.
- Redegjørelse for de biologiske **foreldrenes situasjon og interesser**, herunder eventuelle endringer og potensialet for utvikling
 - o Beskriv foreldrenes tilknytning til barnet, eventuelt mangel på sådan.
 - o Beskriv foreldrenes omsorgs- og/eller samværsevne, herunder hvilke konkrete mangler som eventuelt foreligger ved denne. Vær varsom med å trekke konklusjoner om foreldrenes omsorgsevne ut fra begrensede eller utilfredsstillende samvær alene.

- Beskriv foreldrenes kulturelle, etniske, religiøse og språklige bakgrunn, og hvilken betydning dette har for de spørsmål saken reiser, der det er aktuelt.
- Det bør fremgå om hjelpetiltak og/eller endringer i samværenes form eller hyppighet kan avhjelpe omsorgs- og/eller samværssituasjonen på kort eller lang sikt.
- Redegjørelse **for andre berørte personers situasjon og interesser**, slik som søsken.
- Balansert **avveining av interessene**:
 - Det må fremgå at hensynet til familieband er vurdert, og hvilken vekt dette er tillagt ved avveiningen mot det overordnede hensynet til barnets beste.
 - Det bør fremgå hvordan retten har vurdert prinsippet om at tiltak skal være i samsvar med målet om å gjenforene barn og foreldre, frem til det er grunnlag for å oppgi dette målet.
 - Hvis gjenforeningsmålet oppgis, skjerpes kravene til begrunnelse:
 - At gjenforeningsmålet er forlatt, bør fremgå eksplisitt av avgjørelsen.
 - Det kreves grundige overveielser der det også ses hen til myndighetenes positive plikt til å legge til rette for gjenforening.
 - Det bør fremgå hvorfor tilbakeføring ikke er mulig, herunder om dette skyldes at myndighetene har brutt plikten til å tilrettelegge for gjenforening.
 - Konsekvensene for barnet ved at tilbakeføring ikke vil skje, bør fremgå under vurderingen av barnets beste.
 - Ved kutting av familiebandene, slik som adopsjon og svært begrenset samvær, kreves «very exceptional circumstances»/«sterke og spesielle grunner»/«særlig tungtveiende grunner», jf. barnevernsloven [§ 5-10](#) og [§ 7-2](#) tredje ledd.
- **Samvær og tilsyn**:
 - Samvær skal vurderes og fastsettes konkret, det er ingen standard norm, jf. barnevernsloven [§ 7-2](#) annet ledd.
 - Tilsyn må begrunnes konkret og kan kun idømmes når det foreligger spesielle grunner.
- Momentene vil i varierende grad også kunne være aktuelle for kjennelser og beslutninger.
- Sentrale kilder for visse temaer (i tillegg til lov, forarbeider og forskrifter):
 - Overordnede prinsipper: [Strand Lobben mot Norge](#) avsnitt 202–213 og [HR-2020-661-S](#) avsnitt 70–82 og 93–171.
 - Barnets beste: [Barnekomiteens generelle kommentarer](#) nr. 14, særlig avsnitt 41–84.
 - Barns rett til å delta i beslutningsprosessen og få sitt syn tillagt berettiget vekt: [S.A. mot Norge \(EMD-2019-26727\)](#) avsnitt 28.
 - Betydningen av tidligere feil: [HR-2020-661-S](#) avsnitt 113–116, 135–139 og 153–154, og [HR-2020-662-S](#) avsnitt 60–61.
 - Kultur, språk og religion: [T.S. og J.J. \(EMD-2015-15633\)](#) avsnitt 30, [Jansen mot Norge](#) (EMD-2016-2822) avsnitt 100 og 103, [Hasan mot Norge](#) (EMD-2015-27496) avsnitt 158, [HR-2019-788-U](#) avsnitt 25 og 28, kammerdom i saken Ibrahim mot Norge (EMD-2016-15379) avsnitt 64, samt [HR-2020-1788-A](#) avsnitt 113.
 - Akuttvedtak: [Hernehult mot Norge](#) (EMD-2016-14652) avsnitt 75 og [HR-2020-662-S](#) avsnitt 62–74.
 - Omsorgsovertagelse: [K.O. og V.M. mot Norge](#) (EMD-2016-64808) avsnitt 63–66, [A.S. mot Norge](#) (EMD-2015-60371) avsnitt 61, [Hernehult mot Norge](#) avsnitt

- 63, [HR-2020-662-S](#) avsnitt 43–61, HR-2020-663-S avsnitt 63, [HR-2020-2081-A](#) avsnitt 45 og [M.L. mot Norge](#) (EMD-2016-64639) avsnitt 81 og 89.
- Hjelpetiltak: [HR-2021-833-U](#) avsnitt 19-25.
 - Tilbakeføring: [Pedersen mot Norge](#) (adopsjon etter barnevernloven § 4-20 tredje ledd) avsnitt 64–65 og [HR-2020-1788-A](#).
 - Samvær: [K.O. og V.M. mot Norge](#) avsnitt 69, [HR-2020-661-S](#) avsnitt 133–134 og 144–145, [HR-2020-662-S](#) avsnitt 114–138, [M.L. mot Norge](#) avsnitt 79, [HR-2021-474-A](#) avsnitt 43–58, [R.O. mot Norge](#) (EMD-2018-49452) avsnitt 33 og [K.E. og A.K. mot Norge](#) (EMD-2018-57678) avsnitt 49-50.
 - Kontakt via telefon mv: [HR-2020-1967-A](#), se nå barnevernsloven [§ 7-2](#) fjerde ledd.
 - Tilsyn: [K.O. og V.M. mot Norge](#) avsnitt 69, [HR-2020-661-S](#) avsnitt 156 og [HR-2020-662-S](#) avsnitt 148–149.
 - Adopsjon: [Strand Lobben mot Norge](#) avsnitt 208–209, [Pedersen mot Norge](#) avsnitt 66–68 og [HR-2020-661-S](#) avsnitt 87–92, 98–111, 135–139 og 205–206.

14. Informasjon til barnet om resultatet i saken

- Se «[En domstol til barnets beste](#)» - «[Tilbakemelding til barnet](#)».
- Barn med partsrettigheter og barn som har uttalt seg, skal få tilpasset informasjon om resultatet i saken, jf. barnevernsloven [§ 1-4](#).
- Barnet bør også få en begrunnelse for resultatet.
- Rettsoppnevnt sakkyndig kan forespørres om hvem sakkyndig mener bør informere barnet.
- Dersom den sakkyndige skal orientere barnet, bør det varsles når tidspunkt for domsavsigelse nærmer seg, slik at den sakkyndige kan gjøre avtale om å orientere barnet den dagen (eller påfølgende dag.)
- Det bør utarbeides dokumentasjon på når, hvor, av hvem og hvordan informasjonen ble gitt til barnet. Dokumentasjonen bør sendes til partenes prosessfullmektiger.

15. Utsatt iverksettelse

- Søksmål er ikke til hinder for at tvangsvedtak settes i verk. Den rett saken er brakt inn for, kan imidlertid ved kjennelse bestemme utsatt iverksettelse etter tvisteloven [§ 36-2](#) tredje ledd.
- Avgjørelsen beror på en skjønnsmessig vurdering hvor flere forhold er relevante, jf. [HR-2021-667-F](#) avsnitt 12 og [HR-1997-339-K](#).
- Ankes en dom som opprettholder et tvangsvedtak, treffer underinstansen avgjørelse i spørsmålet om utsatt iverksettelse inntil dokumentene i ankesaken er sendt ankeinstansen. Etter dette hører avgjørelsen under ankeinstansen. At en begjæring om utsatt iverksettelse er behandlet av underinstansen, er ikke til hinder for at ny begjæring fremsettes for ankeinstansen.
- Når retten mottar begjæring om utsatt iverksettelse, bør de øvrige parter gis en kort frist, vanligvis en uke, for å komme med uttalelse til spørsmålet.
- Dersom vedtaket allerede er iverksatt når retten mottar begjæringen, skal saken i utgangspunktet avvises grunnet manglende rettslig interesse jf. tvisteloven [§ 1-3](#), jf. [HR-2013-510-U](#). Tvisteloven [§ 36-2](#) annet ledd annet punktum kan imidlertid gi hjemmel for omgjøring i den forstand at det kan treffes avgjørelse om at et tvangsvedtak som er gjennomført, ikke skal opprettholdes.

- Retten til å uttale seg kan også gjelde ved krav om utsatt iverksettelse, jf. [HR-2013-1960-U](#) avsnitt 16 og 17. I saken var barnet 13 år gammelt.
- Begjæring om utsatt iverksettelse behandles skriftlig og uten meddommere.

16. Midlertidige avgjørelser etter barnevernsloven [§ 4-2](#) (akuttvedtak)

- Gi saksøkte en kort tilsvarsfrist, normalt en til to uker.
- Beram planmøte raskt.
Bruk planmøtet til å drøfte behovet for bevis og minn om at det sentrale er bevis knyttet til den konkrete situasjonen som foranlediget akuttvedtaket.
Barnets rett til å uttale seg gjelder også ved midlertidige avgjørelser. I en sak om midlertidig avgjørelse etter barneloven, har imidlertid Høyesterett lagt til grunn at den ikke står like sterkt som ved ordinære avgjørelser, jf. [HR-2020-1619-U](#) avsnitt 12–13.
- Beram hovedforhandling innen en til to måneder etter at saken er kommet inn. Avklar når det er berammet møte i barneverns- og helsenemnda om omsorgsovertakelse.
- Dersom møte i barneverns- og helsenemnda er berammet innen en til to måneder, bør prosessfullmektigene kontaktes omgående for å drøfte muligheten for om saken for domstolene kan trekkes eller stanses, jf. tvisteloven [§ 16-17](#) og [§ 16-18](#) andre ledd.
- Den rettslige interessen i selvstendig prøving av akuttvedtaket faller bort når barneverns- og helsenemnda har truffet vedtak i omsorgsovertakelsessaken, jf. tvisteloven [§ 36-1](#) andre ledd og [§ 1-3](#) andre ledd.
- Muntlig forhandling for overprøving av midlertidig avgjørelse bør normalt kunne gjennomføres på en dag.

17. Saker der barn har tilknytning til andre land

- Norge er bundet av *Konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn* (Haagkonvensjonen 1996), se [lov om Haagkonvensjonen 1996](#). Reglene i konvensjonen har betydning for barnevernssaker der barn har tilknytning til andre land.
- Barnevernloven gjelder for barn som har sitt vanlige bosted i Norge og oppholder seg her, jf. barnevernsloven [§ 1-2](#) annet ledd første setning. Dette gjelder uavhengig av barnets statsborgerskap, oppholdsstatus og oppholdstid. Loven gjelder også for barn som oppholder seg i Norge når barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette, og for barn som oppholder seg i Norge og er flyktninger eller internasjonalt fordrevne, jf. [§ 1-2](#) andre ledd andre og tredje setning.
- For barn som har vanlig bosted i Norge, men oppholder seg i en annen stat, se barnevernsloven [§ 1-2](#) tredje ledd og [HR-2022-207-A](#).
- For barn som oppholder seg i Norge, men har vanlig bosted i en annen stat, se barnevernsloven [§ 1-2](#) fjerde ledd.
- Det er konvensjonens regler om jurisdiksjon som kommer til uttrykk i barnevernsloven [§ 1-2](#). Loven skiller på hvilke tiltak domstolen har jurisdiksjon til å treffe, og det avgjørende vurderingstemaet er hvor barnet har sitt vanlige bosted på tidspunktet det skal treffes tiltak for beskyttelse av barnet. Dette er dermed et sentralt spørsmål i alle barnevernssaker der barn har tilknytning til utlandet, og viktig at domstolen innledningsvis i barnevernssaker vurderer om Norge har jurisdiksjon til å behandle saken.
- Selv om norske myndigheter anses å ha jurisdiksjon i en sak, er det ikke anledning for norske myndigheter å utøve myndighet på andre staters territorium. Det innebærer at det i utgangspunktet ikke er anledning til å oppnevne en sakkyndig med plan eller formål om å reise til utlandet for å utrede saken, for eksempel der en forelder befinner seg i en

- annen stat. Dette må i tilfelle avklares med nasjonale myndigheter. Som en hovedregel må slik informasjon imidlertid innhentes på andre måter. Haagkonvensjonen av 1996 gir mulighet for internasjonalt samarbeid for å kunne innhente informasjon fra andre stater i slike tilfeller. Bufdir, som den utpekte sentralmyndighet i Norge, se under om Haagkonvensjonen, vil kunne gi råd og veiledning i denne forbindelse.
- Det følger av artikkel 16 nr. 3 i konvensjonen, se barneloven [§ 84 a](#) annet annet ledd, at foreldreansvar som følger av loven i en stat der barnet har hatt vanlig bosted *består* når barnet flytter til annen konvensjonsstat og får nytt vanlig bosted der. Der en enkeltsak står for domstolen, må domstolen vurdere spørsmålet om foreldreansvar dersom det er nødvendig, f.eks. av hensyn til partsstatus.
 - Haagkonvensjonen 1996 gir domstolen ulike verktøy i saker med tilknytning til utlandet. Blant disse verktøyene er:
 - Artikkel 34 i konvensjonen, se [§ 4](#) i lov om Haagkonvensjonen 1996, som åpner for at domstolen kan anmode utenlandske myndigheter om opplysninger i blant annet barnevernssaker, for å utvide beslutningsgrunnlaget. Slike anmodninger sendes via den norske sentralmyndigheten.
 - Artikkel 8 og 9 i konvensjonen, se [§ 5](#) i lov om Haagkonvensjonen 1996, som åpner for at jurisdiksjon i en barnevernssak kan overføres fra en konvensjonsstat til en annen. Dette innebærer at myndigheten til å treffe tiltak for beskyttelse av et barn i en konkret sak, overføres fra en konvensjonsstat til en annen. Hovedvilkåret er at den andre konvensjonsstaten anses som bedre egnet til å vurdere barnets beste i den konkrete saken.
 - Det skal utpekes én sentralmyndighet for konvensjonen i hver stat som er tilsluttet den. Sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1996 har som hovedoppgave å motta og formidle henvendelser etter konvensjonen, samarbeide med sentralmyndighetene i de øvrige konvensjonsstatene for å oppfylle konvensjonens formål og utføre de oppgavene som konvensjonen ellers pålegger. Sentralmyndigheten kan veilede i spørsmål om anvendelse av konvensjonen og hvilke muligheter som ligger i denne.
 - Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) er norsk sentralmyndighet for konvensjonen, jf. [forskrift til lov om Haagkonvensjonen 1996 om sentralmyndigheten mv. § 1](#). Sentralmyndigheten kan kontaktes per telefon 466 15 000 eller via SentralmyndighetHaag1996@bufdir.no. Ytterligere informasjon om sentralmyndigheten finnes her: [Haagkonvensjonen 1996 \(bufdir.no\)](#).
 - Avgjørelse av begjæringer om fullbyrdelse av utenlandske avgjørelser etter Haagkonvensjonen 1996 ligger til Oslo tingrett, jf. lov om Haagkonvensjonen 1996 [§§ 9 til 11](#). De samme reglene angir vilkår og fremgangsmåte for slik fullbyrdelse.
 - Det er ulovlig å ta med seg barn ut av Norge uten barneverntjenestens samtykke dersom vedtak etter barnevernsloven [§ 4-2](#), [§ 4-3](#), [§ 4-4](#) og [§ 4-5](#) er *iverksatt*, eller når det er *truffet vedtak* etter [§ 5-1](#), [§ 6-2](#) og [§ 6-3](#), eller *begjæring om slike tiltak er sendt barneverns- og helsenemnda*, jf. [§ 5-6](#).
 - Se forøvrig rundskriv utarbeidet av Barne-, likestilling og inkluderingsdepartementet [Q-42/2015](#). Vær imidlertid oppmerksom på at rundskrivet ble utarbeidet før ratifiseringen av Haagkonvensjonen 1996, og at konvensjonen blant annet gir flere verktøy og muligheter til internasjonalt samarbeid enn det som fremgår av rundskrivet.
 - Utenlandske myndigheter, herunder utenriksstasjoner, er ikke part i en barnevernssak, og har i utgangspunktet ikke rett til opplysninger i saken. Private parter kan imidlertid selv gi utenlandske myndigheter tilgang til slik informasjon.
 - Private parter kan velge en representant fra en utenriksstasjon som fullmektig i en barnevernssak, se rundskrivet [Q-42/2015](#) punkt 11. Se også tvisteloven [§ 3-3](#).
 - Dersom representanter fra en utenriksstasjon anmoder om å være til stede under hoved/ankeforhandlinger, må dette vurderes etter i tvisteloven [§ 36-7](#) annet ledd. Det er kun private parter som kan begjære dette. Se [Q-42/2015](#) punkt 12.3.

18. Godtgjørelse og salær til meddommere, sakkyndige og prosessfullmektiger

- Godtgjørelse til fagkyndige meddommere gis etter medgått tid og følger offentlige satser.
- Godtgjørelse til rettsoppnevnt sakkyndig dekkes av staten (retten). Dette gjelder også når retten benytter sakkyndig til å høre barnet. Godtgjørelse gis etter salærforskriften [§ 1](#) og følger offentlige satser. Merk salærforskriften [§ 2](#) første ledd om forskjellig godtgjørelse til sakkyndig som jobber i det offentlige og sakkyndige som er privatpraktiserende.
- Dersom retten av særlige grunner benytter talspersonen som var oppnevnt for barneverns- og helsenemnda til å høre barnet, er det naturlig å benytte nemndas satser for godtgjørelse til talspersoner.
- Godtgjørelse til kommunens prosessfullmektig, vitner og partsrepresentant dekkes av kommunen, jf. barnevernsloven [§ 15-11](#) fjerde ledd.
- Godtgjørelse til private parterts prosessfullmektig og vitner dekkes av staten (retten), jf. rettshjelploven [§ 16](#) første ledd nr. 2. Salæret til private parterts prosessfullmektiger fastsettes etter medgått tid og følger offentlige satser, jf. rettshjelpslovens [§ 16](#) første ledd jf. salærforskriften [§ 1](#). Stykkprisen for barneverns- og helsenemnda kan gi veiledning, se stykkprisforskriften [§ 6](#).

19. Ankebehandling i lagmannsretten

De øvrige delene av veilederen gjelder også for lagmannsretten, med følgende tilpasninger og tilføyelser:

Planmøte ([punkt 2](#)) og Berammelse ([punkt 4](#))

Dersom barnet skal høres direkte av alle dommerne som skal avgjøre saken, vil det normalt være mest praktisk å gjøre dette i tilknytning til ankeforhandlingen, se tilleggsmerknadene nedenfor til punkt 9. Det må tas hensyn til dette ved avsetting av tid til ankeforhandlingen og ved fastsetting av tidsplan.

Hvem er parter i saken ([punkt 3](#))

Lagmannsretten må gjøre en oppdatert vurdering av hvem som er parter i saken, herunder om barn er blitt gamle nok til å ha selvstendige partsrettigheter etter barnevernsloven.

Sakkyndighet ([punkt 6](#))

Dersom tingretten har oppnevnt sakkyndig, kan denne som hovedregel reoppnevnes. Vurder i så fall om mandatet fra tingretten er dekkende for sakens spørsmål, slik at det kan være tilstrekkelig med et tilleggsmandat for å sikre at beslutningsgrunnlaget er oppdatert.

Høring av barn ([punkt 9](#))

Midlertidig avgjørelse og utsatt iverksettelse

- Utgangspunktet er at barnet har rett til å uttale seg på nytt for lagmannsretten selv om det har uttalt seg til tingretten, jf. [HR-2020-1619-U](#) avsnitt 14-18 (barneloven).

Samtykkebeslutning etter tvisteloven [§ 36-10](#) tredje ledd

- Lagmannsretten må vurdere om barnet skal få (ny) anledning til å bli hørt før retten avgjør om det skal gis samtykke til fremme av anken. Dersom det er noe som tilsier at barnet bør gis anledning til å bli hørt, for eksempel at det er gått lang tid siden barnet ble hørt, eller barnets/foreldrenes situasjon har endret seg, kan det tale for å fremme anken såfremt vilkårene for øvrig er oppfylt. Se til sammenligning [HR-2020-331-U](#) avsnitt 20 (barneloven).
- Høring på dette stadiet kan normalt foretas av førstehåndsdommer alene.
- I saker der lagmannsretten ikke samtykker til fremme av anken, bør det fremgå av beslutningen hvordan lagmannsretten har vurdert barnets rett til å bli hørt, sml. [HR-2017-18-U](#) avsnitt 17 og 18 (barneloven), [HR-2017-1996-U](#) avsnitt 16 og 17 (barnebortføring) og [HR-2020-331-U](#) (barneloven).

Full prøving av saken

- Ved full prøving av saken med muntlig forhandling i lagmannsretten, skal barn som er blitt hørt under tingrettsbehandlingen, som den klare hovedregel gis anledning til å bli hørt på nytt. Hvis barnet ikke ble hørt under tingrettsbehandlingen, må lagmannsretten gjøre en selvstendig, oppdatert vurdering av om barnet nå har rett til å bli hørt.
- Dersom barnet skal høres direkte av alle dommerne som skal avgjøre ankesaken, vil det normalt være mest praktisk å gjøre dette i tilknytning til ankeforhandlingen. En mulighet er å høre barnet på morgenen før rett settes første rettsdag. Alternativt kan det gjøres i en pause tidlig i forhandlingene.
- Det må skrives et referat fra samtalen, som partene umiddelbart må få tilgang til – helst før forklaringen fra eventuell rettsoppnevnt sakkyndig og senest før bevisførselen er avsluttet.

Samtykkebeslutning etter tvisteloven [§36-10](#) tredje ledd

Høring av barnet

- Se tilleggsmerknader til punkt 9 ovenfor.

Samtykkevurderingen

- For å gi samtykke til fremme av anken, må minst ett av vilkårene i tvisteloven [§ 36-10](#) tredje ledd bokstav a–d være oppfylt. Dersom et eller flere vilkår er oppfylt, kan lagmannsretten likevel etter en skjønnsmessig vurdering beslutte ikke å gi samtykke. Foreligger det tvil om det vil kunne innebære en krenkelse av Grunnloven eller EMK dersom tingrettens dom blir stående, må samtykke til ankebehandling gis, jf. Grunnloven [§ 92](#), [EMK artikkel 13](#) og [HR-2020-1789-A](#) avsnitt 46 og 63–64.
- Lagmannsretten må vurdere alle anførselene. I tillegg må lagmannsretten alltid vurdere om vilkåret i tvisteloven [§ 36-10](#) tredje ledd bokstav c er oppfylt. Lagmannsretten må vurdere om tingrettens saksbehandling, herunder dens beslutningsgrunnlag og begrunnelse, medfører at retten til familieliv kan være krenket dersom tingrettens dom blir stående som endelig avgjørelse i saken.

Sjekk herunder:

- Hadde tingretten et tilstrekkelig og oppdatert beslutningsgrunnlag? Se blant annet [punkt 6](#) (Sakkyndighet), [punkt 8](#) (Kultur, etnisitet, språk og religion) og [punkt 9](#) (Høring av barn).
- Er tingrettens begrunnelse forsvarlig? Se [punkt 13](#) (Domskriving –begrunnelse). Sjekk blant annet om tingretten har:
 - o lagt til grunn riktig rettslig norm/terskel for hvert av kravene som avgjøres,
 - o i tilstrekkelig grad sett hen til målet om gjenforening og det overordnede hensynet til barnets beste,
 - o vurdert anførsler om ny situasjon hos barn og/eller foreldre,
 - o vurdert alternative tiltak, slik som justeringer i samværet,
 - o vurdert momenter knyttet til kultur, etnisitet, språk og religion der det gjør seg gjeldende, og
 - o vurdert samvær konkret.

Begrunnelsen for beslutningen

Beslutningen skal angi ankegrunnene, samt hvilke av de lovbestemte vilkårene som er vurdert. For øvrig skal beslutningen begrunnes i den grad hensynet til forsvarlig saksbehandling tilsier det, samt der det fremstår som nødvendig for å sikre en reell etterprøving. Begrunnelsesplikten vil særlig slå inn ved vurderinger etter tvisteloven [§ 36-10](#) tredje ledd bokstav b og c, samt hvis lagmannsretten ikke gir samtykke selv om et av de alternative vilkårene er oppfylt. Uavhengig av hva som er anført i anken, må lagmannsretten etter omstendighetene begrunne grundig at vilkåret i bokstav c ikke er oppfylt – det vil si

hvorfor det ikke er vesentlige mangler ved tingrettens dom og saksbehandling. Se [HR-2020-661-S](#) avsnitt 59 jf. [HR-2017-776-A](#), særlig avsnitt 43–44, 50–52 og 57–58.

Plikt til å vurdere samtykke for tilknyttede krav

Selv om tvisteloven [§ 36-10](#) tredje ledd kun er oppfylt for et krav – typisk samværskravet, kan lagmannsretten gi samtykke til å fremme anken også for andre krav som står i sammenheng med det – typisk omsorgskravet, jf. [HR-2020-907-U](#) avsnitt 11–12. Fordi lagmannsretten i disse situasjonene har kompetanse til å gi samtykke, må den ta stilling til om det skal gis samtykke også for slike tilknyttede krav, jf. [HR-2019-1001-U](#) avsnitt 24.

Plikt til å behandle krav som ikke er omfattet av samtykket

Dersom lagmannsretten bare har gitt samtykke til fremme av anke for visse krav, er en slik begrensning ikke bindende for lagmannsrettens videre behandling. Lagmannsretten vil i visse tilfelle ha plikt til å behandle krav som ikke er omfattet av samtykket, jf. [HR-2021-897-U](#) avsnitt 26-31.

Vedlegg 1: Eksempel på brev til meddommere i barnevernssak

Oversendelse av saksdokumentene til meddommerne med litt forklaring om hva saken gjelder og hvordan saken behandles

Til:

Fagkyndig meddommer og alminnelig meddommer (navn)

Hei

Vi skal være dommere sammen i en barnevernssak i ... tingrett / lagmannsrett.

Sakens ramme er at barneverns- og helsenemnda for barnevern og sosiale saker har fattet tvangsvedtak etter barnevernsloven som går ut på ... (Eks: *omsorgsovertakelse og plassering i fosterhjem for barnet/a til NN, og at NN har reist sak for retten hvor hun/han ber oss oppheve dette vedtaket*).

Vi skal avgjøre om (Eks: *vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt. Hvis vilkårene ikke er oppfylt, skal barna tilbakeføres til foreldrene. Og omvendt, hvis vilkårene er oppfylt, skal barna fortsatt være under barnevernets omsorg. Da skal vi i så fall også avgjøre spørsmål om samvær mellom barna og deres foreldre.*) Dette blir forklart grundigere etter hvert.

[Kort om bakgrunnen for saken, hvilke barn saken gjelder og hvem som er parter]

Saken går over ... dager. Vedlagt følger sakens dokumenter (faktisk utdrag). Det er ikke meningen at noen av oss skal lese alle dokumentene før vi kommer til hovedforhandlingen, men det er uansett hensiktsmessig at vi er kjent med de store trekkene i saken før vi begynner. Jeg har gitt advokatene beskjed om at **jeg vil be dere lese** (se vedlegget «Dokumenter/dokumenttyper som bør bes lest av meddommerne») og vurder hvilke dokumenter det er hensiktsmessig at meddommerne leser)

- Barneverns- og helsenemndas vedtak (side i utdraget)
- Sakkyndig utredning (side i utdraget)
- Rapport (side i utdraget)
- For tingretten: Stevningen (side i utdraget)
- For tingretten: Tilsvaret (side i utdraget)
- For lagmannsretten: Tingrettens dom (side i utdraget)
- For lagmannsretten: Anken (side i utdraget)
- For lagmannsretten: Anketilsvaret (side i utdraget)

Ta dokumentene med til hovedforhandlingen. Dokumentene må behandles med forsiktighet. De skal ikke være tilgjengelige for andre, og de skal makuleres eller tilbakeleveres til retten etter hovedforhandlingen.

Ellers litt praktisk: Rettsdagene blir fulle dager i retten. I løpet av saken avtaler vi nærmere når og hvordan vi holder kontakten og møtes etter selve saken for å snakke om dommen.

Hvis du lurar på noe før vi møtes, ta kontakt med (E-post og telefonnummer til dommeren). Vi møtes (tid og sted), slik det fremgår av innkallingen. (For Oslo tingrett: Merk at det er sikkerhetskontroll i tinghuset, så det kan ta litt tid å komme inn. Ta det med i beregningen.)

Med vennlig hilsen

dommer

Vedlegg 2: Dokumenter/dokumenttyper som bør bes lest av meddommere

(Må tilpasses den enkelte saken, og bør stilles opp i kronologisk rekkefølge og datert + med sidehenvisning i utdraget)

- Eventuelle sakkyndige utredninger før vedtaket som skal overprøves
- Eventuelle epikriser eller utredningsrapporter for barn og/eller foreldre før vedtaket
- Eventuelle evalueringer av hjelpetiltak før vedtaket
- Eventuelle tidligere dommer i barnevernssak og/eller tilgrensende straffesak
- Barneverns- og helsenemndas vedtak som er bragt inn til overprøving
- *For lagmannsretten:* Tingrettens dom i overprøvingssaken
- *For tingretten:* Stevning og tilsvær
- *For lagmannsretten:* Anke og anketilsvær
- Eventuelle sakkyndige utredninger etter vedtaket
- Eventuelle epikriser eller utredningsrapporter for barn og/eller foreldre etter vedtaket
- Eventuelle evalueringer av hjelpetiltak etter vedtaket
- Alle samværsrapporter, også etter barneverns- og helsenemndas vedtak
- Referat fra samtale(r) med barnet før behandling i fylkesnemnd/domstol
- Oversiktsdokumenter og tidslinjer etter listen nedenfor

Vedlegg 3: Dokumenter som bør forutsettes produsert og fremlagt av kommunen i samarbeid med private parter

Alt for hvert barn og oppdatert for domstolsbehandlingen for hver instans.

- Tidslinje
- Oversikt bekymringsmeldinger
- Oversikt hjelpetiltak (type, varighet, hyppighet og omfang, evaluering)
- Oversikt over arbeid relatert til barnevernsloven § 8-3 ift. foreldre og ift. barnet, og målet om gjenforening
- Oversikt over gjennomførte samvær, samt vedtak, rapporter og evalueringer

Vedlegg 4: Mal for innkalling til planmøte i saker etter barnevernloven

I planmøtet bes prosessfullmektigene forberede seg på å besvare følgende:

Generelle avklaringer

1. Klargjøring av kravene saken gjelder mv.
2. Den faktiske fremstillingen i barneverns- og helsenemndas vedtak / tingrettens dom
3. Skal saken behandles etter særlige regler?
4. Særlige forhold

Aktuelle momenter kan være tidligere saker om samme eller tilgrensede temaer, særlige behov hos barn eller foreldre, om barnet har søsken, rus, psykiatri, vold / overgrep, om barnet bor på sperret adresse eller barnets / foreldrenes kulturelle, etniske, religiøse og språklige bakgrunn.

Er det knyttingspunkter til straffesak eller sak etter barnelova eller utlendingsloven?

5. Deling av forhandlingene, evt. også dommen

Bevisførsel

6. Høring av barnet
7. Dokumentbevis
8. Vitneførsel, herunder fullt navn og adresse på vitner, samt fritak eventuell taushetsplikt
9. Rettsoppnevnte sakkyndige

Saksforberedelsen

10. Rettsmøter under saksforberedelsen
11. Avsluttet saksforberedelse
12. Sluttinnlegg
13. Andre forhold av betydning for saksforberedelsen

Hovedforhandling

14. Berømmelse
15. Fagkyndig og alminnelig meddommer
16. Tolk
17. Faktisk utdrag
18. Juridisk utdrag
19. Gjennomføring av hoved-/ ankeforhandlingen
20. Hjelpedokumenter
21. Annet

Vedlegg 5: Mal for rettsbok planmøte i saker etter barnevernsloven - tingretten

Møtedeltakere: Dommeren og prosessfullmektigene.

Møtet ble holdt som fjernmøte. Deltakerne var på sine kontorer uten partene til stede.

Ingen hadde innvendinger mot dommerens habilitet.

Partene ble gitt anledning til å uttale seg om plan for den videre behandlingen av saken.

Spørsmål	Partenes synspunkter og rettens beslutninger
Generelle avklaringer	[Se Nasjonal veileder for behandling av barnevernsaker punkt 2.]
1. Klargjøring av kravene saken gjelder mv.	Hvilke krav gjelder saken? Følgende avklaringer ble gjort [eksempler: – anførsler / påstandsgrunnlag – påstand – om det er deler av barneverns- og helsenemndas konklusjoner som ikke bestrides [men husk at saken er indispositiv] – hvilke krav er realitetsbehandlet i barneverns- og helsenemnda Hvem er parter i saken? [Se Nasjonal veileder punkt 3. Merk at saker om samvær skal behandles samlet for alle samværsberettigede, og at barn over 15 år som hovedregel har partsrettigheter, jf. barnevernsloven & 12-3 andre ledd.] Forening av saker til felles behandling? – [Er det behov for tilpasninger under hovedforhandling?] Er det krevd utsatt iverksettelse? [Dersom prosessfullmektigene ikke er forberedt på å gjøre nødvendige avklaringer, gis nødvendige frister.]
2. Den faktiske fremstillingen i barneverns- og helsenemndas vedtak	[Alt. 1:] [Partene] har ikke innvendinger mot de følgende delene av den faktiske fremstillingen i barneverns- og helsenemndas vedtak: – [...] [Alt. 2:] [Partene] fikk frist til [dato] for å klargjøre om det er deler av den faktiske fremstillingen i barneverns- og helsenemndas vedtak som de ikke har innvendinger mot.
3. Skal saken behandles etter særlige regler?	Tvisteloven kapittel 36 – saker om administrative tvangsvedtak i helse- og sosialsektoren.
4. Særlige forhold	– Er det tidligere saker om samme eller tilgrensende tema? – Politianmeldelse / straffesak? – Foreldretvist? – Utlendingssak? – Rus eller psykiatri? – Vold eller overgrep?

	– Særlig behov barn? – Særlig behov hos foreldre? – Søsken? – Barnets / foreldrenes kulturelle, etniske, religiøse og språklige bakgrunn. – Behov for tilsyn? – Bor barnet på sperret adresse? Hva krever forholdene av tiltak, undersøkelse, dokumentasjon og samordning? Er det aktuelt med saksforberedende møte, jf. tvisteloven § 9-5 tredje ledd
5. Deling av forhandlingene evt. også dommen	[Normalt ikke aktuelt. Hjemmel er tvisteloven § 16-1.]
Bevisførsel	[Gir tilbudet et tilstrekkelig og oppdatert bilde av saken?]
6. Høring av barnet	Barnet er [år] år og [måneder] måneder gammelt. Barnet [er / er ikke] orientert om saken, jf. barnevernsloven § 1-4. Barnet ble sist hørt [dato] av [hvem] i forbindelse med []. [Alt. 1:] Barnet skal informeres og gis anledning til å uttale seg, jf. barnevernloven § 1-4. Det er enighet om at høring av barnet skal skje på følgende måte: . . . [hvem, når, hvordan]. [Se Nasjonal veileder punkt 9 og eksempel på mandat. Alternativer: – Sakkyndig med særskilt mandat eller som del av utredning – Samtlige dommere som skal behandle saken – Barnets talsperson Hvis det skal oppnevnes en person for å høre barnet: a) Partene er enige om at talsperson / sakkyndig gis mandat til å [informere barnet og] gi barnet anledning til å uttale sin mening om sakens spørsmål. b) Dommeren opplyste at retten innkaller talsperson / sakkyndig til hovedforhandlingen. c) Det ble avtalt at talspersonen / den sakkyndige skal få tilsendt følgende dokumenter på forhånd: ... (Retten avgjør hva som skal sendes)] [Alt. 2:] Barnet skal ikke [informeres og] høres fordi ... [angi begrunnelse]. [Dersom barnet skal høres:] Avklar hvordan barnet skal få informasjon om resultatet i saken.
7. Dokumentbevis	[Taushetsplikt:] I den grad det er nødvendig for behandling av saken, kan domstolene gi pålegg til offentlige myndigheter, visse yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt, og private som utfører oppgaver for det offentlige, om utlevering av taushetsbelagt informasjon, se barnevernsloven § 13-4. Opplysninger skal så langt som mulig, innhentes i samarbeid med den saken gjelder.]

	<i>[Ved straffesak: Retten innhenter dokumenter fra politiet, jf. tvisteloven §§ 21-5 og 26-5 jf. politiregisterloven § 30.]</i> Begjæringer om bevis tilgang (provokasjoner) [Part] fikk frist til [dato] med å etterkomme motpartens begjæring(er) om bevis tilgang, eller begrunne hvorfor begjæringen(e) ikke etterkommes. Ytterligere dokumentbevis [Alt. 1:] Prosessfullmektigene uttalte seg om behovet for ytterligere bevisførsel. [Alt. 2:] Saksøker/ saksøkte/ Partene har per i dag ikke planer om ytterligere dokumentbevis. Prosessfullmektigene ble gitt anledning til å uttale seg om hvilke dokumenter meddommerne må ha lest før hovedforhandling.
8. Vitneførsel	Saksøker vil føre følgende vitner:<i>[fullt navn og adresse, samt hva vitnet skal forklare seg om, jf. tvisteloven § 21-6]</i> Saksøkte vil føre følgende vitner: <i>[fullt navn og adresse, samt hva vitnet skal forklare seg om, jf. tvisteloven § 21-6]</i> Partene fikk frist til [dato] for å melde ytterligere vitner <i>[Taushetsplikt: Se punkt 7 om pålegg om utlevering av taushetsbelagt informasjon.]</i>
9. Rettsoppnevnte sakkyndige	<i>[Er det behov for å oppnevne sakkyndig? Hva skal den sakkyndige belyse?]</i> [Alt. 1:] Partene er enige om at retten skal oppnevne sakkyndig. <i>[Se Nasjonal veileder punkt 6. Bruk Norsk Psykologforenings liste over godkjente sakkyndige i barne- og familiesaker, jf. foreningens nettsider.</i> – <i>Hvilke kvalifikasjoner bør den sakkyndige ha?</i> – <i>Sett frist for (omforent) forslag, kontaklinformasjon og evt. CV, samt mandat for den sakkyndige.]</i> [Eksempel:] Det er enighet om at retten skal oppnevne sakkyndig. Partene gis frist til [dato] for å fremsette et omforent forslag til sakkyndig, med minst to kandidater i prioritert rekkefølge. Partene skal ikke selv kontakte kandidatene på forhand. Dersom partene ikke kommer til enighet om et omforent forslag innen den gitte tidsfristen, bes partene [innen samme frist/en ukes frist] om å fremsette eget forslag til sakkyndig, med minst to kandidater i prioritert rekkefølge. Det bes i så fall om at forslagene utveksles mellom partene i forkant, slik at partene innen samme frist kan kommentere hverandres forslag. Den sakkyndiges rapport bør foreligge senest [antall] uker før hovedforhandlingen. [Alt. 2:] Partene er uenige om retten skal oppnevne sakkyndig. Partene ble gitt frist til [dato] for bemerkninger til dette spørsmålet. [Alt 3.:] Det er ikke aktuelt med rettsoppnevnt sakkyndig.

10. Avsluttet saksforberedelse	Saksforberedelsen avsluttes [tre uker] før hovedforhandlingen.
11. Sluttinnlegg	[Alt 1.:] Frist for sluttinnlegg: [to uker] før hovedforhandling, jf. tvisteloven § 9-10 annet ledd. Saksøker / kommunen inngir utkast til framdriftsplan, som er omforent med saksøkte / privat part, sammen med sitt sluttinnlegg. Rettsdagene begynner kl. 0900, og bør i utgangspunktet være avsluttet innen kl. [1500] Dette må reflekteres i tidsplanen. Det må også settes av tid til pauser.
12. Andre forhold av betydning for saksforberedelsen	
Hovedforhandling	
13. Berammelse	[Alt. 1:] Hvor mange dager må settes av til hovedforhandling, og når kan denne berammes? [Alt. 2:] Hovedforhandling er forhåndsreservert til [dato]. Det er satt av [antall] rettsdager. – Bekreftelse på at forhåndsreservert dato passer - Vurdere tidsavsetting – for kort eller for lang?
14. Fagkyndig og alminnelig meddommer	Retten settes med to meddommere, hvorav én lek og én fagkyndig. <i>[Normalt en psykolog fra Psykologforeningens liste, se pkt. 9]</i>
15. Tolk	[Part/vitne] trenger tolk. Tolkespråk: Antall tolker: Retten innkaller tolk. <i>[Må alt tolkes? Er det omfattende dokumentasjon og/eller vitneførsel på engelsk? Forventer retten oversettelse av dokumenter på utenlandsk språk? Må vitneforklaringer på engelsk tolkes i retten?]</i> <i>[Er det behov for oversettelse av dokumenter til privat part?]</i>
16. Faktisk utdrag	Er det behov for faktisk utdrag eller er det tilstrekkelig med dokumentutdrag utarbeidet av retten?
17. Juridisk utdrag	Prosessfullmektigene bes samarbeide om utarbeidelse av felles juridisk utdrag.
18. Gjennomføring av hovedforhandlingen	<i>[Det kan være aktuelt å snu rekkefølgen på partenes innlegg, slik at kommunen har første innlegg.]</i> <i>[Understrek viktigheten av å avsette tilstrekkelig tid til private parters forklaring. Hvem skal stille spørsmål til private parter først?]</i> <i>[Når det er barn med partsrettigheter: Hvordan må hovedforhandlingen legges opp for at barnet best mulig kan gjøre bruk av sine partsrettigheter?]</i>

19. Hjelpedokumenter	Retten ber kommunen om å utarbeide følgende hjelpedokumenter, som bør være omforent med privat part: • Tidslinje • Oversikt bekymringsmeldinger • Oversikt hjelpetiltak (type, varighet, hyppighet og omfang, evaluering) • Oversikt over arbeid relatert til barnevernsloven § 8-3 ift. foreldre og ift. barnet, og målet om gjenforening • Oversikt over gjennomførte samvær, samt evt. rapporter og evalueringer
20. Annet	<i>[Vurder om det er hensiktsmessig at kopi av prosesskriv sendes direkte til eventuell rettsoppnevnt sakkyndig.]</i> Dommeren spurte prosessfullmektigene om de ønsket å ta opp ytterligere forhold, uten at noe ble tatt opp.

Dommeren erklærte møtet for avsluttet, og opplyste at utskrift vil bli gjort tilgjengelig i Aktørportalen.

Rettsmøtet varte fra kl. til kl.

Vedlegg 6: Mal for rettsbok planmøte i saker etter barnevernsloven - lagmannsretten

Møtedeltakere: Dommeren og prosessfullmektigene.

Møtet ble holdt som fjernmøte. Deltakerne var på sine kontorer uten partene til stede.

Ingen hadde innvendinger mot dommerens habilitet.

Partene ble gitt anledning til å uttale seg om plan for den videre behandlingen av saken.

Spørsmål	Partenes synspunkter og rettens beslutninger
Generelle avklaringer	[Se Nasjonal veileder for behandling av barnevernsaker punkt 2.]
1. Klargjøring av kravene ankesaken gjelder mv.	Hvilke krav gjelder saken? Følgende avklaringer ble gjort <i>[eksempler:</i> – <i>anførsler / påstandsgrunnlag</i> – <i>påstand</i> – <i>om det er deler av tingrettens vurderinger/ konklusjoner som ikke bestrides [men husk at saken er indispositiv]</i> Hvem er parter i saken? <i>[Se Nasjonal veileder punkt 3. Merk at saker om samvær skal behandles samlet for alle samværsberettigede, og at barn over 15 år som hovedregel har partsrettigheter, jf. barnevernsloven § 12-3.]</i> Forening av saker til felles behandling? – <i>[Er det behov for tilpasninger under ankeforhandling?]</i> Er det krevd utsatt iverksettelse? <i>[Dersom prosessfullmektigene ikke er forberedt på å gjøre nødvendige avklaringer, gis nødvendige frister.]</i>
2. Den faktiske fremstillingen i barneverns- og helsenemndas vedtak/ tingrettens dom	[Alt. 1:] Partene har ikke innvendinger mot de følgende delene av den faktiske fremstillingen i tingrettens dom: – <i>[...]</i> [Alt. 2:] Partene fikk frist til [dato] for å klargjøre om det er deler av den faktiske fremstillingen i tingrettens dom som de ikke har innvendinger mot.
3. Skal saken behandles etter særlige regler?	Twisteloven kapittel 36 – saker om administrative tvangsvedtak i helse- og sosialsektoren.
4. Særlige forhold	– <i>Er det tidligere saker om samme eller tilgrensende tema?</i> – <i>Politianmeldelse / straffesak?</i> – <i>Foreldretvist?</i> – <i>Utlendingssak?</i> – <i>Rus eller psykiatri?</i> – <i>Vold eller overgrep?</i> – <i>Særlig behov barn?</i>

	– Særlig behov hos foreldre? – Søskene? – Barnets / foreldrenes kulturelle, etniske, religiøse og språklige bakgrunn. – Behov for tilsyn? – Bor barnet på sperret adresse? Hva krever forholdene av tiltak, undersøkelse, dokumentasjon og samordning? Er det aktuelt med saksforberedende møte, jf. tvisteloven § 9-5 tredje ledd
5. Deling av forhandlingene evt. også dommen	[Normalt ikke aktuelt. Hjemmel er tvisteloven § 16-1.]
Bevisførsel	[Gir tilbudet et tilstrekkelig og oppdatert bilde av saken?]
6. Høring av barnet	Barnet er [år] år og [måneder] måneder gammelt. Barnet [er / er ikke] orientert om saken, jf. barnevernsloven § 1-4. Barnet ble sist hørt [dato] av [hvem] i forbindelse med []. [Alt. 1:] Barnet skal informeres og gis anledning til å uttale seg, jf. barnevernsloven § 1-4. Det er enighet om at høring av barnet skal skje på følgende måte: . . . [hvem, når, hvordan]. [Se Nasjonal veileder punkt 9 og eksempel på mandat. Alternativer: – Sakkyndig med særskilt mandat eller som del av utredning – Samtlige dommere som skal behandle saken – Barnets talsperson Hvis det skal oppnevnes en person for å høre barnet: a) Partene er enige om at talsperson / sakkyndig gis mandat til å [informere barnet og] gi barnet anledning til å uttale sin mening om sakens spørsmål. b) Dommeren opplyste at retten innkaller talsperson / sakkyndig til ankeforhandlingen c) Det ble avtalt at talspersonen / den sakkyndige skal få tilsendt følgende dokumenter på forhånd: ... (Retten avgjør hva som skal sendes)] [Alt. 2:] Barnet skal ikke [informeres og] høres fordi ... [angi begrunnelse]. [Dersom barnet skal høres:] Avklar hvordan barnet skal få informasjon om resultatet i saken.
7. Dokumentbevis	[Taushetsplikt:] I den grad det er nødvendig for behandling av saken, kan domstolene gi pålegg til offentlige myndigheter, visse yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt, og private som utfører oppgaver for det offentlige, om utlevering av taushetsbelagt informasjon, se barnevernsloven § 13-4. Opplysninger skal så langt som mulig, innhentes i samarbeid med den saken gjelder.]

	<i>[Ved straffesak: Retten innhenter dokumenter fra politiet, jf tvisteloven §§ 21-5 og 26-5 jf. politiregisterloven § 30.]</i> Begjæringer om bevis tilgang (provokasjoner) [Part] fikk frist til [dato] med å etterkomme motpartens begjæring(er) om bevis tilgang, eller begrunne hvorfor begjæringen(e) ikke etterkommes. Ytterligere dokumentbevis [Alt. 1:] Prosessfullmektigene uttalte seg om behovet for ytterligere bevisførsel. [Alt. 2:] Ankende part/ Ankemotpart/ Partene har per i dag ikke planer om ytterligere dokumentbevis. Prosessfullmektigene ble gitt anledning til å uttale seg om hvilke dokumenter meddommerne må ha lest før ankeforhandling.
8. Vitneførsel	Ankende part vil føre følgende vitner:<i>[fullt navn og adresse, samt hva vitnet skal forklare seg om, jf. tvisteloven § 21-6]</i> Ankemotparten vil føre følgende vitner: <i>[fullt navn og adresse, samt hva vitnet skal forklare seg om, jf. tvisteloven § 21-6]</i> Partene fikk frist til [dato] for å melde ytterligere vitner <i>[Taushetsplikt: Se punkt 7 om pålegg om utlevering av taushetsbelagt informasjon.]</i>
9. Rettsoppnevnte sakkyndige	<i>[Er det behov for å oppnevne sakkyndig? Hva skal den sakkyndige belyse?]</i> [Alt. 1:] Partene er enige om at retten skal oppnevne sakkyndig. <i>[Se Nasjonal veileder punkt 6. Bruk Norsk Psykologforenings liste over godkjente sakkyndige i barne- og familiesaker, jf. foreningens nettsider.</i> – <i>Hvilke kvalifikasjoner bør den sakkyndige ha?</i> – <i>Sett frist for (omforent) forslag, kontaklinformasjon og evt. CV, samt mandat for den sakkyndige.]</i> [Eksempel:] Det er enighet om at retten skal oppnevne sakkyndig. Partene gis frist til [dato] for å fremsette et omforent forslag til sakkyndig, med minst to kandidater i prioritert rekkefølge. Partene skal ikke selv kontakte kandidatene på forhand. Dersom partene ikke kommer til enighet om et omforent forslag innen den gitte tidsfristen, bes partene [innen samme frist/en ukes frist] om å fremsette eget forslag til sakkyndig, med minst to kandidater i prioritert rekkefølge. Det bes i så fall om at forslagene utveksles mellom partene i forkant, slik at partene innen samme frist kan kommentere hverandres forslag. Den sakkyndiges rapport bør foreligge senest [antall] uker før ankeforhandlingen. [Alt. 2:] Partene er uenige om retten skal oppnevne sakkyndig. Partene ble gitt frist til [dato] for bemerkninger til dette spørsmålet. [Alt 3.:] Det er ikke aktuelt med rettsoppnevnt sakkyndig.

10. Avsluttet saksforberedelse	Saksforberedelsen avsluttes [tre uker] før ankeforhandlingen.
11. Sluttinnlegg	[Alt 1.:] Frist for sluttinnlegg: [to uker] før ankeforhandling, jf. tvisteloven § 9-10 annet ledd. Ankende part / kommunen inngir utkast til framdriftsplan, som er omforent med ankemotparten / privat part, sammen med sitt sluttinnlegg. Rettsdagene begynner kl. 0900, og bør i utgangspunktet være avsluttet innen kl. [1500]. Dette må reflekteres i tidsplanen. Det må også settes av tid til pauser.
12. Andre forhold av betydning for saksforberedelsen	
Ankeforhandling	
13. Berammelse	Nødvendig tid for ankeforhandlingen ble drøftet. Dommeren understreket hensynet til proporsjonalitet og framhevet at en ankeforhandling ofte bør kunne gjennomføres på kortere tid enn hovedforhandlingen i tingretten. [Alt. 1:] Hvor mange dager må settes av til ankeforhandling, og når kan denne berammes? [Alt. 2:] Ankeforhandling er forhåndsreservert til [dato]. Det er satt av [antall] rettsdager. – Bekreftelse på at forhåndsreservert dato passer Vurdere tidsavsetting – for kort eller for lang?
14. Fagkyndig og alminnelig meddommer	Retten settes med to meddommere, hvorav én lek og én fagkyndig. <i>[Normalt en psykolog fra Psykologforeningens liste, se pkt. 9]</i>
15. Tolk	[Part/vitne] trenger tolk. Tolkespråk: Antall tolker: Retten innkaller tolk. <i>[Må alt tolkes? Er det omfattende dokumentasjon og/eller vitneførsel på engelsk? Forventer retten oversettelse av dokumenter på utenlandsk språk? Må vitneforklaringer på engelsk tolkes i retten?]</i> <i>[Er det behov for oversettelse av dokumenter til privat part?]</i>
16. Faktisk utdrag	Ankende part skal utarbeide faktisk utdrag som skal være kronologisk etter dokumentets dato. Nærmere retningslinjer for utarbeidelsen vil bli gitt i særskilt skriv fra retten.
17. Juridisk utdrag	Prosessfullmektigene bes samarbeide om utarbeidelse av felles juridisk utdrag. Retten ber om å få det juridiske utdraget i elektronisk form gjennom Aktørportalen. Dette bør foreligge senest dagen før oppstart av ankeforhandlingen.

18. Gjennomføring av ankeforhandlingen	<i>[Det kan være aktuelt å snu rekkefølgen på partenes innlegg, slik at kommunen har første innlegg.]</i> <i>[Understrek viktigheten av å avsette tilstrekkelig tid til private parter forklaring. Hvem skal stille spørsmål til private parter først?]</i> <i>[Når det er barn med partsrettigheter: Hvordan må ankeforhandlingen legges opp for at barnet best mulig kan gjøre bruk av sine partsrettigheter?]</i>
19. Hjelpedokumenter	Disposisjoner <i>[Husk å få ett ekstra eksemplar til protokollfører]</i> Retten ber kommunen om å utarbeide følgende hjelpedokumenter, som bør være omforent med privat part: • Tidslinje • Oversikt bekymringsmeldinger • Oversikt hjelpetiltak (type, varighet, hyppighet og omfang, evaluering) • Oversikt over arbeid relatert til barnevernsloven § 8-3 ift. foreldre og ift. barnet, og målet om gjenforening • Oversikt over gjennomførte samvær, samt evt. rapporter og evalueringer
20. Annet	<i>[Vurder om det er hensiktsmessig at kopi av prosesskriv sendes direkte til eventuell rettsoppnevnt sakkyndig.]</i> Dommeren spurte prosessfullmektigene om de ønsket å ta opp ytterligere forhold, uten at noe ble tatt opp.

Dommeren erklærte møtet for avsluttet, og opplyste at utskrift vil bli gjort tilgjengelig i Aktørportalen.

Rettsmøtet varte fra kl. til kl.

Vedlegg 7: Forslag til beslutning om felles prosessfullmektig i barnevernsaker

Rettenns beslutning, mal/utgangspunkt

Advokatene A og B har begjært seg oppnevnt som prosessfullmektig for hver sin part.

Retten vil ikke oppnevne to prosessfullmektiger på det offentliges bekostning i saken.

Det vises til at spørsmål om dette ble reist av retten første gang i planmøte (dato). I rettsboken herfra framgår det under punkt X (...):

Under pkt. Y framgår det så:

(Eksempel...Dommeren bemerket at når foreldrene lever sammen og ser ut til å ha fullt ut sammenfallende interesser, er det ikke nødvendigvis gitt at de skal ha hver sin prosessfullmektig. Dette kommer retten eventuelt nærmere tilbake til etter at dom i straffesaken foreligger),

I brev av (dato) skrev retten om spørsmålet om prosessfullmektiger:

De private partene er i dag representert ved hver sin prosessfullmektig. Ingen av disse har så langt begjært seg oppnevnt på det offentliges bekostning. Retten antar at advokatene forutsetter oppnevning, fordi en part har rett til advokatbistand på det offentliges bekostning i saker om tvangsinngrep etter barnevernsloven, iht. rettshjelploven § 16 første ledd nr. 2. Denne retten er imidlertid avgrenset til det som er nødvendig, jf. rettshjelplovens § 1. Bestemmelsen angir at lovens formål er «å sikre nødvendig bistand til personer som ikke selv har økonomiske forutsetninger for å kunne ivareta et rettshjelpsbehov av stor personlig velferdsmessig betydning». I dette ligger blant annet at det ikke er nødvendig at parter med en felles sak uten motstridende interesser, skal få dekket kostnader til hver sin advokat.

Retten ber derfor advokatene om snarest, og senest innen (dato) avklarer hvorfor partene - slik saken står nå -, eventuelt mener det er nødvendig at det oppnevnes to advokater på det offentliges bekostning.

Retten viser i denne sammenheng til at det er opplyst at (eksempel....partene er gift og lever sammen, har felles foreldreansvar, og at de ønsker barna tilbakeført til en omsorgssituasjon som de skal tilby i fellesskap. Det synes ikke som det verken i barnevernssaken nå, og heller ikke i straffesaken, har vært anført å foreligge motstridende interesser. Med tanke på sakens omfang nevnes ellers at både saken og dens sentrale innhold er godt kjent fra tidligere for både partene og advokatene).

Etter fristens utløp vil spørsmål om oppnevning avgjøres.

A og B har uttalt seg innen fristen, og har i hovedsak gjort gjeldende (....)

Med henvisning til det som er gjort rede for i rettens varsel, og til at ingen av advokatene for de private parter har gitt noen opplysninger som tilsier at det foreligger noen interessekonflikt mellom de to partene i barnevernssaken, er det rettens beslutning at det ikke vil oppnevnes to prosessfullmektiger på det offentliges bekostning.

De private partene må etter dette enten bekoste en av advokatene selv, eller samle seg om å gi felles oppdrag til den ene, eller finne en tredje advokat til et felles oppdrag, eventuelt be retten om å velge advokat hvis de ikke selv ønsker å velge noen konkret.

Tilbakemelding på hva partene beslutter bes meddelt retten senest (dato), når retten vil foreta én oppnevning i tråd med det overnevnte.

Vedlegg 8: Forslag til sakkyndig mandat i barnevernssaker om omsorgsovertakelse og/eller samvær

I medhold av tvisteloven § 25-3, oppnevnes du som sakkyndig for **(NN)** tingrett/lagmannsrett i overnevnte sak.

Retten skal behandle spørsmålet om omsorgsovertakelse etter barnevernsloven § 5-1 og/eller samvær etter barnevernsloven § 7-2.

Det (de) sentrale spørsmålet(ene) som retten ønsker sakkyndig bistand til å belyse, er særlig:

(Det er et mål å spisse hva det spørres etter. Ta gjerne utgangspunkt i barneverns- og helsenemndas vedtak/ tingrettens dom og ta dette opp eksplisitt i planmøtet. Eksempler på problemstillinger som kan etterspørres i sakkyndigmandatet er om barnets spesielle fungering skyldes medfødte forhold eller utilstrekkelig omsorg, om foreldrenes vansker er situasjonsbestemt eller varige, om disse eventuelt kan kompenseres med hjelpetiltak, hva barnets reaksjoner etter samvær kan skyldes, om ulike kulturelle uttrykk ved samspill er vurdert, om det er endringspotensiale hos foreldrene eller ikke o.s.v.)

Mandatet bør ikke etterspørre hva som er det beste for barnet, eller om foreldrene mangler tilstrekkelig omsorgsevne. Dette er juridiske vurderinger som skal foretas av retten.)

Det må leveres egenerklæring i tråd med gjeldende krav fra Barne- og familiedepartementet.

Du gis følgende mandat:

(Det som følger nedenfor må redigeres i den enkelte saken med tanke på hva som er tvistetemaet og den sentrale uenigheten, hva som er barnets aktuelle situasjon, og hvilke personer som er aktører. Begrens mandatet.)

1. Gi en kort beskrivelse og vurdering av barnets utviklingsstatus og fungering. Drøft hva eventuelle avvik kan skyldes, fortrinnsvis ved å oppstille ulike hypoteser hvis det ikke er åpenbart. Drøft også ulike konsekvenser barnets utviklingsstatus og fungering har for barnets omsorgs- og samværsbehov.
2. Dersom barnet vurderes som særlig sårbar, beskriv denne sårbarheten og drøft ulike hypoteser om hva den kan skyldes, og hva som påvirker den i dag. Om barnet allerede er plassert utenfor hjemmet, bør det drøftes om selve plasseringen/prosessen har hatt betydning og hvordan.
3. Beskriv kort og vurder foreldrenes omsorgs-/samværsevne i forhold til å oppfatte og ivareta barnets behov. Eventuelle mangler må beskrives, og konsekvensene for barnet hittil, og i det videre ved uendret betingelser, må vurderes og drøftes, på kort og lang sikt. Vurder *(hvis aktuelt)* om foreldrenes kulturelle bakgrunn kan ha betydning for deres atferd, oppdragerpraksis og kommunikasjon, eventuelt for å motta veiledning i form av hjelpetiltak. *(Ved sak som har vært behandlet tidligere; Beskriv og vurder eventuelle endringer i foreldrenes omsorgsevne siden det sist ble utredet, og drøft betydningen av disse i forhold til vurderingen av omsorgs-/samværsevne i dag og på sikt.)*
4. Beskriv og vurder relasjonen mellom barnet og foreldrene. *(Alternativt; Beskriv eventuelle avvik i forholdet mellom barnet og foreldrene ut fra det som normalt kan forventes.)*
5. Dersom det vurderes å være mangler i foreldrenes omsorgs-/samværskompetanse, må relevante hjelpetiltak beskrives og drøftes, både i forhold til foreldrenes utviklingspotensiale og i forhold til barnets behov på kort og lang sikt.
6. Dersom omsorgsovertakelse vurderes som aktuelt, må barnefaglige hensyn som taler både for og imot inngrep drøftes, herunder realistisk forventet forløp i barneverntjenestens regi. Videre må konsekvensene for barnet på kort, mellomlang (oppvekst) og lang (livsperspektiv) sikt, drøftes,

også slik at barnets relasjon til foreldre, søsken, annen familie og nettverk, samt eventuelle spesielle språklige, religiøse, etniske eller kulturelle forhold behandles. Konsekvensene for foreldrene og eventuelle søsken må også gjøres rede for.

7. Ulike samværsordninger (hyppighet, varighet av det enkelte samvær, sted for samvær, målsetting, eventuell utvikling/opptrapping/nedtrapping) og deres konsekvenser for barnet bes vurdert, herunder om samvær eventuelt bør være med tilsyn. Drøftelsen må omfatte ulike samværsordningers betydning for senere spørsmål om tilbakeføring til foreldrene.
8. Dersom barnet er plassert og har reaksjoner i tilknytning til samvær, drøft ulike hypoteser om hva reaksjonene kan skyldes, og hvordan de kan møtes eller avhjelpes, og hvilke konsekvenser det kan ha for barnet om situasjonen vedvarer. Den sakkyndige bør observere forberedelser og gjennomføring av samvær, og vurdere konkret om samvær er planlagt, forberedt og gjennomført på en hensiktsmessig måte, samt anbefale eventuelle endringer eller tilpasninger.
9. Hvis det er særlige forhold som kan utgjøre risiko for barnets helse eller utvikling, bes dette særskilt drøftet.
10. Den sakkyndige må under alle punktene gi uttrykk for tvil der det er tvil, og opplyse om hva som er årsaken til tvilen. Usikkerhetsmomenter må identifiseres og drøftes, og relevant faglig uenighet må presenteres.
11. Det forutsettes at den sakkyndige har samtaler med foreldrene og med barnet, og at det foretas observasjoner av foreldrene sammen med barnet i den grad det er mulig og forsvarlig.
12. Den sakkyndige må påse at informasjonsgrunnlaget er oppdatert, og står fritt med hensyn til hvilke informanter for øvrig som skal kontaktes. Eventuelle spørsmål om taushetsplikt kan avklares via retten.
13. Den sakkyndige skal informere barnet om saken og gi barnet anledning til å uttale seg dersom barnet ønsker dette. Barnet skal dessuten orienteres om sin rett til å uttale seg direkte til dommerne i saken, og om sin rett til ikke å uttale seg i saken.

Vedlagt følger kopi av de dokumenter som hittil foreligger i saken. Senere dokumenter vil bli ettersendt.

For at prosessen skal være tillitsskapende og forutsigbar for barnet og foreldrene, bes du gjøre klare avtaler med foreldrene og eventuelle komparenter i god tid, og informere raskt om forventet oppstartstid og om din framdriftsplan.

Dersom det er behov for ytterligere faktiske opplysninger, kan du kontakte undertegnede.

Frist for å avgi skriftlig uttalelse er **(dato)**. Uttalelsen sendes til **(NN)** tingrett/lagmannsrett og prosessfullmektigene, og samtidig direkte til Barnesakkyndig kommisjon for uttalelse.

Det medfører store ulemper og unødige kostnader om den sakkyndige ikke leverer til avtalt tid, og retten forutsetter at fristen overholdes.

Det forutsettes at du er til stede under rettsmøtet og avgir forklaring. Rettsmøtet er berammet til **(dag, dato, klokkeslett)**. Saken er berammet med **(x)** dager. Du vil senere motta innkalling til rettsmøtet.

Som rettsoppnevnt sakkyndig, får du godtgjøring etter gjeldende salærbestemmelser.

Vedlegg 9: Forslag til sakkyndig mandat i barnevernssaker om tilbakeføring

I medhold av tvisteloven § 25-3, oppnevnes du som sakkyndig for **(NN)** tingrett / lagmannsrett i overnevnte sak.

Retten skal behandle spørsmålet om tilbakeføring etter barnevernsloven § 5-7 (*subsidiært krav om endring i fastsatt samværsordning*).

Det (de) sentrale spørsmålet(ene) som retten ønsker sakkyndig bistand til å belys er særlig:

(Det er et mål å spisse hva det spørres etter. Ta gjerne utgangspunkt i barneverns- og helsenemndas vedtak / tingrettens dom og ta dette opp eksplisitt i planmøtet. Eksempler på problemstillinger som kan etterspørres i sakkyndigmandatet er om foreldrene bærer på traumer, herunder om disse er tilstrekkelig bearbeidet, om foreldrene erkjenner at barnet har levd i en omsorgssvikt situasjon, og om foreldrene erkjenner barnets vanskelige erfaringer, om det er mulig å reparer relasjonen mellom foreldrene og barnet, og sikre barnet en positiv utvikling hjemme hos foreldrene, hvilke endringer som har skjedd i foreldrenes fungering / livssituasjon etter omsorgsovertakelsen, om foreldrene er rusfri og eventuelle prognoser for fortsatt rusfrihet e.t.c.)

Mandatet bør ikke etterspørre hva som er best for barnet, om det er overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi forsvarlig omsorg, eller om barnet har fått slik tilknytning til fosterforeldrene at det kan føre til alvorlige problemer for barnet om det tilbakeføres til foreldrene. Dette er juridiske vurderinger som skal foretas av retten.)

Det må leveres egenerklæring i tråd med gjeldende krav fra Barne- og familiedepartementet.

Du gis følgende mandat:

(Det som følger nedenfor, må redigeres i den enkelte sak med tanke på hva som er tvistetemaet og den sentrale uenigheten, hva som er barnets aktuelle situasjon, og hvilke personer som er aktører. Begrens mandatet.)

1. Gi en kort beskrivelse og vurdering av barnets utviklingsstatus og fungering. Drøft også ulike konsekvenser barnets utviklingsstatus og fungering har for barnets omsorgs- og samværsbehov.
2. Dersom barnet vurderes som særlig sårbart, beskriv denne sårbarheten og drøft ulike hypoteser om hva den kan skyldes, og hva som påvirker den i dag. Det bør drøftes om selve plasseringen/prosessen har hatt betydning og hvordan.
3. Dersom barnet har reaksjoner etter samvær med foreldrene, drøft ulike hypoteser om hva reaksjonene kan skyldes.
4. Beskriv kort og vurder foreldrenes omsorgsevne (*og samværsevne*) i forhold til å oppfatte og ivareta barnets behov. Gi en særskilt redegjørelse for eventuell utvikling/ endring av foreldrenes omsorgsevne (*samværsevne*)/livssituasjon siden omsorgsovertakelsen, og hva dette eventuelt kan skyldes. Drøft betydning av utviklingen /endringen i forhold til barnets omsorgsbehov.
5. Redegjør for om og i så fall hvilke type hjelpetiltak som kan avhjelpe eventuelle mangler i foreldrenes omsorgsevne både på kort og lang sikt.
6. Vurder (*hvis aktuelt*) om foreldrenes kulturelle bakgrunn kan ha betydning for deres atferd, oppdragerpraksis og kommunikasjon, eventuelt for å motta veiledning i form av hjelpetiltak.
7. Beskriv og vurder relasjonen mellom barnet og foreldrene. Dersom relasjonen vurderes som manglende eller svak, drøft ulike hypoteser om hva dette kan skyldes.
8. Beskriv og vurder relasjonen mellom barnet og fosterforeldrene, samt eventuelle andre personer i miljøet der barnet bor med relevant relasjon til barnet.

9. Drøft om barnets tilknytning til fosterhjemmet og miljøet der kan påvirke barnets utvikling på kort eller lang sikt dersom barnet tilbakeføres til biologiske foreldre.
10. Redegjør for (*hvis aktuelt*) hvordan barnets tilknytning til sin religiøse, kulturelle, etniske og språklige bakgrunn har vært holdt ved like etter omsorgsovertakelsen. Drøft hvilken betydning det har for dette konkrete barnet å opprettholde en slik tilknytning.
11. Den sakkyndige må under alle punktene gi uttrykk for tvil der det er tvil, og opplyse om hva som er årsaken til tvilen. Usikkerhetsmomenter må identifiseres og drøftes, og relevant faglig uenighet må presenteres.
12. Det forutsettes at den sakkyndige har samtaler med foreldrene, fosterforeldrene og barnet, og at det foretas observasjoner av foreldrene sammen med barnet, og fosterforeldrene sammen med barnet, i den grad det er mulig og forsvarlig.
13. Den sakkyndige må påse at informasjonsgrunnlaget er oppdatert, og står fritt med hensyn til hvilke informanter for øvrig som skal kontaktes. Eventuelle spørsmål om taushetsplikt kan avklares via retten.
14. Den sakkyndige skal informere barnet om saken og gi barnet anledning til å uttale seg dersom barnet ønsker dette. Barnet skal dessuten orienteres om sin rett til å uttale seg direkte til dommerne i saken, og om sin rett til ikke å uttale seg i saken.

Vedlagt følger kopi av de dokumenter som hittil foreligger i saken. Senere dokumenter vil bli ettersendt.

For at prosessen skal være tillitsskapende og forutsigbar for barnet og foreldrene, bes du gjøre klare avtaler med foreldrene og eventuelle komparenter i god tid, og informere raskt om forventet oppstartstid og om din fremdriftsplan.

Dersom det er behov for ytterligere faktiske opplysninger, kan du kontakte undertegnede.

Frist for å avgi skriftlig uttalelse er **(dato)**. Uttalelsen sendes til **(NN)** tingrett/lagmannsrett og prosessfullmektigene, og samtidig direkte til Barnesakkyndig kommisjon for uttalelse.

Det medfører store ulemper og unødige kostnader om den sakkyndige ikke leverer til avtalt tid, og retten forutsetter at fristen overholdes.

Det forutsettes videre at du er til stede under rettsmøtet og avgir forklaring. Rettsmøtet er berammet til (*dag, dato, klokkeslett*). Saken er berammet med (*x*) dager. Du vil senere motta innkalling til rettsmøtet.

Som rettsoppnevnt sakkyndig, får du godtgjøring etter gjeldende salærbestemmelser.

Vedlegg 10: Forslag til sakkyndig mandat i barnevernssaker om adopsjon

I medhold av tvisteloven § 25-3 oppnevnes du som sakkyndig for **(NN)** tingrett/lagmannsrett i overnevnte sak.

Retten skal behandle spørsmålet om fratagelse av foreldreansvar og samtykke til adopsjon etter barnevernsloven § 5-8 og § 5-10.

(Dersom saken også omfatter krav om tilbakeføring, bør dette forslaget kombineres med forslaget for tilbakeføringssak.)

Det (de) sentrale spørsmålet(ene) som retten ønsker sakkyndig bistand til å belyse er særlig:

(Det er et mål å spisse hva det spørres etter. To gjerne utgangspunkt i stridens kjerne i barneverns- og helsenemndas vedtak/tingrettens dom, og ta dette opp eksplisitt i planmøtet. Eksempler på problemstillinger som kan etterspørres i sakkyndigmandatet er om barnet har særskilt behov for stabilitet og ro, oppfølgingen / kvaliteten på samværene mellom barnet og foreldrene, muligheten for at foreldrene vil kunne bli i stand til å ivareta barnets omsorgsbehov på lang sikt, barnets tilknytning til foreldrene og fosterforeldrene o.s.v.)

Mandatet bør ikke etterspørre hva som er det beste for barnet, om det er sannsynlig at foreldre er varig ute av stand til å gi barnet forsvarlig omsorg, eller om barnet har slik tilknytning til fosterhjemmet og miljøet der at det vil føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet. Dette er juridiske vurderinger som skal foretas av retten.)

Det må leveres egenerklæring i tråd med gjeldende krav fra Barne- og familiedepartementet.

Du gis følgende mandat:

(Det som følger nedenfor, må redigeres i den enkelte sak med tanke på hva som er tvistetemaet og den sentrale uenigheten, hva som er barnets aktuelle situasjon, og hvilke personer som er aktører. Begrens mandatet.)

1. Gi en kort beskrivelse og vurdering av barnets utviklingsstatus, fungering og omsorgsbehov. Dersom barnet vurderes som særlig sårbart, beskriv denne sårbarheten og drøft ulike hypoteser om hva den kan skyldes, og hva som påvirker den i dag.
2. Dersom barnet har reaksjoner etter samvær med foreldrene, drøft ulike hypoteser om hva reaksjonene kan skyldes.
3. Drøft barnets behov for kontakt med biologiske foreldre fremover på kort og lang sikt, og muligheten for positive samvær med disse.
4. Redegjør for foreldrenes omsorgskompetanse, herunder for muligheten for endring i denne.
5. Redegjør kort for foreldrenes samværskompetanse, og om eventuelle mangler kan avhjelpes med tiltak i forkant, under eller i etterkant av samværene.
6. Drøft hvilken betydning det eventuelt kan ha for barnets identitetsutvikling om barnet er fosterhjemsplassert eller adopteres. Vurder også *(hvis aktuelt)* hvordan en adopsjon eventuelt vil kunne påvirke barnets mulighet for å opprettholde tilknytningen til sin religiøse, etniske, kulturelle og språklige bakgrunn. Herunder bes det også vurdert hvordan en eventuell manglende opprettholdelse av religiøse, kulturell, etnisk og språklig bakgrunn kan påvirke barnets utvikling.

7. Beskriv og vurder relasjonen mellom barnet og foreldrene, samt mellom barnet og eventuelle søsken eller andre personer tilknyttet biologisk familie med relevant relasjon til barnet. Dersom relasjonen mellom barnet og foreldrene vurderes som manglende eller svak, drøft ulike hypoteser om hva dette kan skyldes.
8. Beskriv og vurder relasjonen mellom barnet og fosterforeldrene, samt eventuelle andre personer i miljøet der barnet bor med relevant relasjon til barnet.
9. Den sakkyndige må under alle punktene gi uttrykk for tvil der det er tvil, og opplyse om hva som er årsaken til tvilen. Usikkerhetsmomenter må identifiseres og drøftes, og relevant faglig uenighet må presenteres.
10. Det forutsettes at den sakkyndige har samtaler med foreldrene, fosterforeldrene og barnet, og at det foretas observasjoner av foreldrene sammen med barnet, og fosterforeldrene sammen med barnet, i den grad det er mulig og forsvarlig.
11. Den sakkyndige må påse at informasjonsgrunnlaget er oppdatert og står fritt med hensyn til hvilke informanter for øvrig som skal kontaktes. Eventuelle spørsmål om taushetsplikt kan avklares via retten.
12. Den sakkyndige skal informere barnet om saken og gi barnet anledning til å uttale seg (*når det er aktuelt*) dersom barnet ønsker dette. Barnet skal dessuten orienteres om sin rett til å uttale seg direkte til dommerne i saken, og om sin rett til ikke å uttale seg i saken.

Vedlagt følger kopi av de dokumenter som hittil foreligger i saken. Senere dokumenter vil bli ettersendt.

For at prosessen skal være tillitsskapende og forutsigbar for barnet og foreldrene, bes du gjøre klare avtaler med foreldrene og eventuelle komparenter i god tid, og informere raskt om forventet oppstartstid og om din fremdriftsplan.

Dersom det er behov for ytterligere faktiske opplysninger, kan du kontakte undertegnede.

Frist for å avgi skriftlig uttalelse er **(dato)**. Uttalelsen sendes til **(NN)** tingrett/lagmannsrett og prosessfullmektigene, og samtidig direkte til Barnesakkyndig kommisjon for uttalelse.

Det medfører store ulemper og unødige kostnader om den sakkyndige ikke leverer til avtalt tid, og retten forutsetter at fristen overholdes.

Det forutsettes videre at du er til stede under rettsmøtet og avgir forklaring. Rettsmøtet er berammet til **(dag, dato, klokkeslett)**. Saken er berammet med **(x)** dager. Du vil senere motta innkalling til rettsmøtet.

Som rettsoppnevnt sakkyndig, får du godtgjøring etter gjeldene salærbestemmelser.

Vedlegg 11: Forslag til sakkyndig mandat for høring av barn

I medhold av tvisteloven kapittel 25 oppnevnes du som sakkyndig for **(NN)** tingrett / lagmannsrett for å gi barnet / barna saken gjelder, anledning til å uttrykke sitt syn på de spørsmål saken gjelder.

Barnet / Barna har rett til å bli informert og hørt i anledning barnevernssaken, men også rett til å ikke uttale seg i sakens anledning.

For at du skal være oppdatert på barnas situasjon før du treffer dem, er det ønskelig at du tar forhåndskontakt med barnevernstjenesten og fosterforeldrene, og eventuelt også BUP. Videre at du gjennom noen sentrale dokumenter setter deg inn i hva som har skjedd i saken.

Det vedlegges derfor kopi av enkelte sentrale dokumenter:

- Vedtak fra barneverns- og helsenemnda ...
- *Lagmannsretten*: Tingrettens dom

Deretter bes du gjennomføre samtale med barnet / barna, hvis de ønsker det, hvor det / de informeres om at domstolen skal ta stilling til ...

Barnet / Barna må så få anledning til å uttale seg om dette dersom de ønsker det. Det er viktig at barnet / barna får informasjon om at det / de ikke trenger å si noe hvis det / de ikke vil, og at det barnet / barna sier, vil bli skrevet ned og gjenfortalt til dommerne som skal avgjøre saken, og til foreldrene og de andre voksne som deltar i saken. Barnet / Barna må også informeres om sin rett til å uttale seg direkte til dommerne i saken dersom det / de ønsker det.

Din oppgave er å være barnas talerør ut fra deres egen synsvinkel. Du kan gjerne beskrive hvordan de fremstår, men du skal ikke gi noen sakkyndig vurdering utover dette.

Du må skrive et referat fra samtalen og sende dette til retten, samt eventuelt gi en forklaring i løpet av hovedforhandlingen.

Som rettsoppnevnt sakkyndig, får du godtgjøring etter gjeldende salærbestemmelser.

Ta kontakt med undertegnede hvis noe skulle være uklart.

Vedlegg 12: Kjennelse sakkyndig

Kjennelsen gjelder oppnevning av sakkyndig i sak etter barnevernloven [1992].

Sakens bakgrunn

Ved vedtak ... fra Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Y overtok X kommune ved barnevernet omsorgen for:

C født ...

I dom ... stadfestet X tingrett vedtaket. I beslutning ... ga ... lagmannsrett ikke samtykke til fremme av foreldrenes anke over dommen.

Foreldrene begjærte omsorgen tilbakeført for barna. I vedtak ... tok fylkesnemnda ikke begjæringen til følge, og fastsatte samvær mellom barn og foreldre.

Foreldrene brakte vedtaket inn for ... tingrett, som ... avsa dom med slik slutning:

«....»

A og B har anket dommen til ... lagmannsrett. X kommune har imøtegått ankene i anketilsvar. H [etternavn], som har partsrettigheter etter barnevernloven § 6-3 andre ledd, har imøtegått ankene i anketilsvar. G [etternavn] har fått mulighet til å utøve tilsvarende partsrettigheter, men har ikke ønsket dette.

Den ... avsa ... lagmannsrett beslutning med slik slutning:

«....»

Ankesaken gjelder dermed samvær med barna ...

Partene er enige om at det skal oppnevnes sakkyndig for lagmannsretten, men uenige i hvem det skal være og hvilket mandat den sakkyndige skal ha. På forespørsel fra retten har partene konkret uttalt seg til mulig oppnevning av psykolog K.

B har i spørsmålet om oppnevning av sakkyndig anført:

Det foreslås at lagmannsretten oppnevner som sakkyndig ... Disse psykologene har tilleggsutdanning og kompetanse i kultur, noe som er sentralt i saken.

I den grad disse har kommet med «systemkritikk» av barnevernet, er denne kritikken på linje med den klare systemkritikken som også Den europeiske menneskerettsdomstolen har kommet med i de sakene hvor Norge er blitt dømt for brudd på Den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 8 den siste tiden.

For både foreldrene og barna er det viktig at det oppnevnes en sakkyndig som har tilleggsutdanningen på kultur. Så lenge kulturaspektet er en del av mandatet, har det lite for seg å oppnevne en sakkyndig uten denne kompetansen.

B motsetter seg oppnevning av psykologene ... som sakkyndig.

Det anføres at psykolog K er inhabil, jf. tvisteloven § 25-3 jf. domstolloven § 108. Hun er innklaget flere ganger til fagetisk råd i Norsk psykologforening. I en sak fra (...år...) etter barnevernloven, som er uten forbindelse med saken her, ble hun innklaget fordi hun hadde konkludert med at far i den saken led av paranoia. Grunnen til dette skal ha vært at han blant hadde høyt gjerde og høy port hjemme hos seg selv. Han hadde imidlertid dette gjerdet på grunn av hestene sine. Bs prosessfullmektig fikk informasjonen fra en psykolog som var involvert i den aktuelle saken. Utfallet av saken er ukjent.

Videre vises det til at psykolog K innehar flere roller som går i hverandre: Hun sitter i barnesakkyndig kommisjon, er sakkyndig og meddommer i foreldretvister etter barneloven, og er sakkyndig og rådgiver for barnevernet.

B har følgende forslag til mandat:

«...»

Uenigheten mellom partene knyttet til mandat virker i hovedsak å gjelde på hvilken måte det kulturelle aspektet skal tas inn i mandatet. Foreldrene er ikke enige i at den sakkyndige kun skal vurdere de kulturelle spørsmål som den sakkyndige finner er av betydning for samværsspørsmålet. I en sak der foreldrene må sies å tilfredsstille vilkårene som minoritetsbefolkning fra [land], jf. barnekonvensjonen artikkel 30, er det viktig at mandatet utformes bredt og åpent, slik at den sakkyndige står fritt til å ta opp de kulturelle spørsmålene som nettopp er av betydning for denne familien. Videre inngår at den sakkyndige skal gi en vurdering av barnas utsagn i de tilrettelagte barneavhørene.

A har sluttet seg til forslagene og anførselene fra B hva gjelder oppnevning av sakkyndig. Forslaget til mandat er supplert med at den sakkyndige skal innhente komparentopplysninger fra de vitnene mor ønsker å føre.

Om psykolog K bemerkes «at anførselen fra fars side, vil kunne være egnet til å skissere en graverende misforståelse eller kommunikasjonssvikt med alvorlige konsekvenser for vedkommende far og hesteeier». Uavhengig av om feil ble begått i den saken, er det mest hensiktsmessig at det oppnevnes en kandidat som partene kan møte med «blanke ark» slik at det ikke foreligger mistanke om forhold som er egnet til å svekke tilliten. Dette er særlig viktig for A, som vil trenge tolk under den sakkyndiges utredning. Også av hensyn til den sakkyndige selv, hensynet til sakens opplysning og blant annet til de svært strenge rettssikkerhetsreglene i tvisteloven kapittel 36, bør det oppnevnes en annen kandidat. Det kan ikke være nødvendig å oppnevne den konkrete kandidaten.

X kommune har i spørsmålet om oppnevning av sakkyndig anført:

De psykologene de ankende parter har foreslått, har alle kommet med offentlige uttalelser som innebærer systemkritikk med videre av barneverntjenesten i Norge. De har uttrykt seg på en måte som gir inntrykk av at de har en forutinntatt holdning vis-à-vis barneverntjenesten i Norge. Kommunen kan derfor ikke stille seg bak disse forslagene.

Kommunen gjør ikke gjeldende at noen av de seks psykologer som mor og far har foreslått, vil være inhabile i vår sak. Det anføres imidlertid at terskelen for ikke å oppnevne en sakkyndig i tilfelle det kan oppstå tvil omkring uavhengighet, upartiskhet eller forutinntatthet, er lavere enn terskelen for regulær inhabilitet. Det er viktig at samtlige parter – også kommunen – har tillit til den sakkyndige som oppnevnes.

Kommunen stiller spørsmål om hva det siktes til, når B understreker viktigheten av at «det oppnevnes en sakkyndig som har tilleggsutdanningen på kultur». Det er her ikke tale om noen formalisert tilleggsutdanning i regi av Psykologforeningen. Det kan ikke anses som en nødvendig forutsetning for å bli oppnevnt som sakkyndig i saken, at den aktuelle psykologen har deltatt på slikt kurs, seminar eller lignende.

Kommunen foreslår at psykolog L oppnevnes som sakkyndig. Hun var oppnevnt som talsperson, noe som i realiteten vil si sakkyndig, for barna for tingretten. Ingen av partene hadde da innvendinger mot oppnevningen. Dersom L oppnevnes, slipper dessuten barna å måtte forholde seg til enda en ny aktør i saken. L kan riktignok ikke ses å være inntatt i Psykologforeningens sakkyndigliste.

Dersom lagmannsretten ikke oppnevner L, foreslås i stedet hvilken som helst kandidat fra nevnte sakkyndigliste for Y, bortsett fra ...

På bakgrunn av rettens henvendelse om K, anmoder kommunen om at hun oppnevnes som sakkyndig. Det foreligger ikke objektive holdepunkter for at psykolog K i en annen sak har konkludert med at en part har hatt en diagnose det ikke var grunnlag for. At aktører i saker etter barneloven og barnevernloven undertiden innklages for disiplinærutvalg og lignende, er ikke helt uvanlig, og innebærer ikke i seg selv at en aktør har trådt feil. Selv om K eventuelt for (antall år) år siden begikk en faglig feil, er det på ingen måte diskvalifiserende for så vidt gjelder sakkyndigoppdrag i vår sak. Hennes ulike roller er heller ikke diskvalifiserende, men borger tvert imot for erfaring og kvalitet.

Med den korte tiden som nå er igjen til ankeforhandlingen, haster det med oppnevning.

På vegne av kommunen foreslås at den rettsoppnevnte sakkyndige gis slikt mandat:

«...»

Lagmannsretten er kommet til at psykolog K skal oppnevnes som sakkyndig i saken.

Retten kan oppnevne sakkyndig når det er nødvendig for å få et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag, jf. tvisteloven § 25-2 første ledd. Partene er enige om at det skal oppnevnes en sakkyndig, og lagmannsretten mener dette er nødvendig for å få et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag.

Partene er uenige om hvem som skal oppnevnes, samt om utformingen av mandatet. Disse spørsmålene avgjøres ved kjennelse av forberedende dommer alene, jf. tvisteloven § 19-1 andre ledd bokstav d og § 19-2 andre ledd.

Tvisteloven § 25-3 andre og tredje ledd lyder:

«Som sakkyndige velges personer som har den nødvendige kyndighet og erfaring. Er det opprettet utvalg av sakkyndige, skal det oppnevnes fra utvalget når det ikke er ønskelig å oppnevne andre. ...

En som ville ha vært inhabil som dommer i saken, skal ikke oppnevnes som sakkyndig. ...»

Domstolloven § 108 lyder:

«Dommer kan heller ikke nogen være, når andre særegne omstendigheter foreligger, som er skikket til å svekke tilliten til hans uhildethet. Navnlig gjelder dette, når en part av den grunn krever, at han skal vike sete.»

Bestemmelsen må tolkes i tråd med Grunnloven § 95 og Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 6, som gir enhver rett til rettergang ved en upartisk domstol. Det følger av rettspraksis at § 108 stiller krav i to retninger. Det må både vurderes om personen vil kunne ta en upartisk avgjørelse som ikke påvirkes av utenforliggende hensyn, og hvordan forholdet tar seg ut overfor partene og allmennheten. Denne siste, objektive tilnærmingen har fått økende vekt i rettspraksis de siste årene, altså «om de særlige forholdene i saken etter en objektiv målestokk gir omverdenen rimelig og saklig grunn til å tvile på dommerens upartiskhet», jf. HR-2017-525-U med videre henvisninger.

Lagmannsretten legger videre til grunn at det er grunn til å vise tilbakeholdenhet med å oppnevne en person som sakkyndig når det ikke foreligger regulær inhabilitet, men hvor det likevel er slik tilknytning eller foreligger slike andre forhold at det vil kunne oppstå tvil om uavhengigheten eller upartiskheten. Det vises til Tore Schei m.fl., Tvisteloven, kommentarutgave, § 25-3 note 7, Juridika, revidert per 1. september 2016, med videre henvisninger. Lagmannsretten bemerker imidlertid at det kan være betenkelig generelt å utelukke psykologer fra oppdrag som sakkyndig for retten i barnevernsaker utelukkende fordi de har kommet med det kommunen oppfatter som «systemkritikk». I den enkelte sak kan dette selvfølgelig stille seg annerledes, avhengig av de konkrete omstendighetene. Det vises til sammenligning til ankeutvalgets avgjørelser i HR-2017-90-U og HR-2017-525-U, som begge gjaldt habilitet etter domstolloven § 108 for en fagkyndig meddommer.

På denne bakgrunn har lagmannsretten vært i kontakt med flere av de kandidatene begge sider har anmodet om at blir oppnevnt, uten at de har hatt anledning til å ta oppdraget.

Retten er videre enig med partene i at det er viktig at partene har tillitt til den retten oppnevner som sakkyndig. I denne saken har imidlertid minst én av partene hatt innvendinger til samtlige av de relativt mange kandidatene som er foreslått, herunder den kandidaten forberedende dommer i lagmannsretten har foreslått.

Forberedende dommer i lagmannsretten har foreholdt K de anførslene som er fremsatt om hennes habilitet, og hun har opplyst at hun anser seg habil.

Lagmannsretten kan ikke se at det foreligger «særegne omstendigheter ... som er skikket til å svekke tilliten til» Ks uhildethet. At en psykolog innklages for fagetisk råd i Norsk psykologforening i en sak og eventuelt får en reaksjon fra rådet, innebærer etter lagmannsrettens syn ikke i seg selv at psykologen vil være inhabil til å være sakkyndig i senere saker. Den omtalte saken fra (...år...) har etter det opplyste ingen tilknytning til saken her. Det er for øvrig ikke opplyst om særskilte likhetstrekk mellom sakene.

Lagmannsretten kan heller ikke se at psykolog Ks ulike roller gjør henne inhabil som sakkyndig i denne saken.

Etter lagmannsrettens syn er dermed psykolog K ikke inhabil etter tvisteloven § 25-3 tredje ledd jf. domstolloven § 108. Lagmannsretten har tatt med i vurderingen at det er fremsatt inhabilitetsinnsigelse, jf. § 108 andre setning, samt at ankende parter eventuelt trenger tolk, uten at det kan gi grunn til en annen vurdering.

Lagmannsretten mener videre at psykolog K har den nødvendige kyndighet og erfaring for oppdraget. Hun står på Psykologforeningens sakkyndigliste og har lang erfaring som rettsoppnevnt sakkyndig i saker etter barnevernloven. At en psykolog innklages for det fagetiske rådet i en sak og eventuelt får en reaksjon derfra, innebærer ikke i seg selv at psykologen mangler nødvendig kyndighet og erfaring til å være sakkyndig i senere saker. Lagmannsretten kan heller ikke se at psykolog Ks ulike roller gjør at hun mangler slik kyndighet og erfaring som kreves etter tvisteloven § 25-3 andre ledd; tvert imot underbygger dette at hun har bred og relevant erfaring for oppdraget.

Så vidt lagmannsretten skjønner, er den «tilleggsutdanningen i kultur» som de ankende parter ønsker at rettsoppnevnt sakkyndig skal ha, ikke et kurs i regi av eller godkjent av Psykologforeningen eller andre relevante organer. Etter lagmannsrettens syn er det sentrale at den som oppnevnes som sakkyndig, har god barne- og psykologfaglig kyndighet og erfaring. Psykolog K har for øvrig etter det opplyste også bred erfaring med sakkyndigoppdrag knyttet til familier med en annen kulturell bakgrunn enn norsk.

Etter tvisteloven § 25-4 fastsetter retten hva den sakkyndige skal utrede, og gir de nødvendige instruksjoner. Ved utformingen av mandatet har lagmannsretten sett hen til de ulike forslagene, herunder vurdert hvordan de ankende partenes kulturelle bakgrunn skal omtales i mandatet. Lagmannsretten mener formuleringen «vurdere de kulturelle spørsmål og forhold som den sakkyndige finner kan være av betydning for samværsspørsmålet» dekker det som er nødvendig for å få et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag hva gjelder dette temaet, også sett hen til barnekonvensjonen artikkel 30. Videre mener lagmannsretten det ikke er hensiktsmessig å innta et eget punkt om at den sakkyndige «skal gi en vurdering av barnas utsagn i de tilrettelagte barneavhørene». Det inngår i den sakkyndiges mandat å sette seg inn i dialogutskriftene fra disse avhørene, og lagmannsretten forutsetter at de vil bli kommentert i den grad det har betydning for de øvrige punktene i mandatet, herunder punktene om henholdsvis foreldrenes samværskompetanse og samværets omfang.

Den konkrete utformingen av mandatet fremgår av slutningen.

SLUTNING

1. K oppnevnes som sakkyndig i saken for lagmannsretten.
2. Den sakkyndige skal utrede de psykologfaglige og barnefaglige spørsmålene saken reiser. Den sakkyndige skal herunder ...